

Programma Tata Steel 2020-2050

Samenwerken aan een gezondere en veilige IJmond

Provincie Noord-Holland

**Gemeente Beverwijk
Gemeente Heemskerk
Gemeente Velsen
(IJmondgemeenten)**

**Programma Tata Steel 2020 - 2050
17 november 2020**

INHOUD

- 3 | 1 Voorwoord**
- 5 | 2 Samenwerken aan een gezondere en veilige IJmond**
- 9 | 3 Programma Tata Steel 2020-2050 in 4 sporen**
- 10 | 4 Gezondheid in beeld**
- 14 | 5 Versterken uitvoering Vergunningverlening, Toezicht en Handhavingstaken (VTH)**
- 23 | 6 Gezondere leefomgeving op de lange termijn: innovatieve en duurzame staalproductie**
- 28 | 7 Samenwerking, omgeving, communicatie & informatie**
- 32 | 8 Monitoring en voortgang**

VOORWOORD

Tata Steel is belangrijk voor de IJmond. Ruim honderd jaar staalindustrie heeft voor grote economische groei gezorgd. In de regio en in de rest van Nederland. De industrie is zelfs onderdeel geworden van onze regionale identiteit. Tata Steel is belangrijk voor de werkgelegenheid en een innovatief staalbedrijf waar we trots op zijn. De aanwezigheid van de industrie zorgt ook voor vervuiling en hinder. Hoewel de luchtkwaliteit in de IJmond de afgelopen jaren is verbeterd, veroorzaakt Tata Steel overlast en nadelige gezondheidseffecten in de omgeving. In het bijzonder in Wijk aan Zee. Wij, de provincie Noord-Holland, gemeente Beverwijk, gemeente Heemskerk en gemeente Velsen, hebben als gezamenlijke overheden de verantwoordelijkheid om de balans tussen de industrie en de omgeving goed te bewaken. Economisch perspectief, een gezonde leefomgeving en duurzaamheid zijn immers begrippen die niet meer los van elkaar te zien zijn in de Nederlandse industrie en in de IJmond, waar op een steenworp afstand van elkaar gewoond, gerecreëerd en gewerkt wordt. In de IJmond is plaats voor Tata Steel. Wel moeten de nadelige effecten op de gezondheid en de leefomgeving zoveel mogelijk verminderd worden. Voor de huidige inwoners van de IJmond én voor toekomstige generaties. Met dit Programma Tata Steel 2020 – 2050 laten wij zien hoe wij samenwerken aan een gezondere en veilige IJmond. We kijken daarbij naar de periode 2020 – 2050. De nadruk van onze concrete activiteiten ligt in dit programma op wat wij in de komende twee jaar doen.

De zogenoemde grafietregens en het RIVM-onderzoek naar de gezondheidsrisico's van grafiet zorgen sinds de zomer van 2018 voor hernieuwde aandacht voor Tata Steel en voor zorgen over de effecten van de activiteiten van het bedrijf op de gezondheid. Het aantal klachten over geluid, geur en stof is toegenomen. Tata Steel kondigde in juni 2019 maatregelen aan met de Roadmap 2030. Deze maatregelen richten zich op het tegengaan van hinder en overlast. Maar in onze ogen zijn deze maatregelen nog onvoldoende opgesteld vanuit het oogpunt van gezondheid. De effecten van de activiteiten van Tata Steel op de gezondheid zijn nog niet altijd volledig in beeld, daarvoor is onafhankelijk onderzoek nodig. Het gezamenlijke meerjarige RIVM-gezondheidsonderzoek is hier al een goed voorbeeld van. Maar het gaat vervolgens vooral om het anticiperen op en vervolg geven aan de uitkomsten van deze onderzoeken. Bijvoorbeeld door het verder aanscherpen van de vergunning, of door meer aandacht te vragen voor nieuwe gezondheidsinzichten op landelijk niveau. Ook binnen het instrumentarium van de vergunningverlening, toezicht en handhavingstaken (VTH) willen wij gezondheid meer nadruk geven.

Tata Steel heeft de ambitie om in 2050 CO₂-neutraal staal te maken. Deze ambitie ondersteunen wij van harte en past goed in ons beeld van een gezondere IJmond. De nieuwe technologie zal voor minder uitstoot (emissies) zorgen. De economie van de toekomst is een schone economie. Wij zien graag een staalindustrie in de IJmond die sterk, toekomstbestendig en houdbaar is. In de IJmond, in Nederland en in de wereld. Denk aan de werkgelegenheid die dat oplevert. Hier moet wel wat voor gebeuren. De staalindustrie moet CO₂-neutraal worden. Daarnaast moet de schadelijke uitstoot zoveel mogelijk verminderen. Net als de overlast van stof, geur en geluid. Maar duidelijke toezeggingen en een concrete planning van deze ambities van Tata Steel ontbreken nog grotendeels. Staalindustrie is onderdeel van de IJmond, nu en in de toekomst. De aanwezigheid van industrie nabij een woonomgeving brengt altijd een vorm van hinder en negatieve effecten op de gezondheid met zich mee, maar onze inzet is een gezondere leefomgeving. Zowel als het gaat om Tata Steel in de huidige vorm (oude technologie) als in de toekomst (nieuwe technologie).

Is alles wat in dit programma Tata Steel staat dan nieuw? Nee, dat is zeker niet het geval. Sommige onderdelen zijn al gestart of zijn reguliere werkzaamheden. Maar met dit programma brengen wij meer samenhang in beleid en uitvoering van de overheden. Ondersteund door onze uitvoerende diensten: de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied, Omgevingsdienst IJmond en de GGD Kennemerland. Ieder vanuit zijn eigen rol en bevoegdheid. En we leggen hiermee een basis voor een toekomstgerichte dialoog met het Rijk en de Europese Unie. Dit programma dient voor ons daarnaast als de leidraad voor het gesprek met Tata Steel zelf. Tata Steel moet keuzes maken en investeringen doen. Het programma geeft een gezamenlijke structuur en een richting voor de toekomst. Deze toekomst staat voor ons op hoofdlijnen vast. De weg ernaartoe nog niet. Op die weg gaan wij vraagstukken en dilemma's tegenkomen. Met dit programma hebben wij er vertrouwen in hier in goede dialoog mee om te kunnen gaan, met de omgeving en met Tata Steel.

We beseffen dat de staalindustrie onder druk staat en dat Tata Steel roerige tijden doormaakt. Na de coronacrisis is deze druk niet minder. Daarmee nemen mogelijk ook de investeringsmogelijkheden van het bedrijf zelf af. Een duurzame toekomst van de staalindustrie in balans met gezondheid vraagt echter wel om een transitie van het bedrijf naar schoner produceren, met bijbehorende investeringen. Tata Steel is voor de regio van groot belang. Wij ondersteunen deze transitie waar mogelijk zodat we in gezamenlijkheid, met hernieuwde trots naar een duurzaam Tata Steel in de IJmond kunnen kijken.

Jeroen Olthof, gedeputeerde provincie Noord-Holland
Haydar Erol, wethouder gemeente Beverwijk
Marieke van Dijk, wethouder gemeente Heemskerk
Sebastian Dinjens, wethouder gemeente Velsen

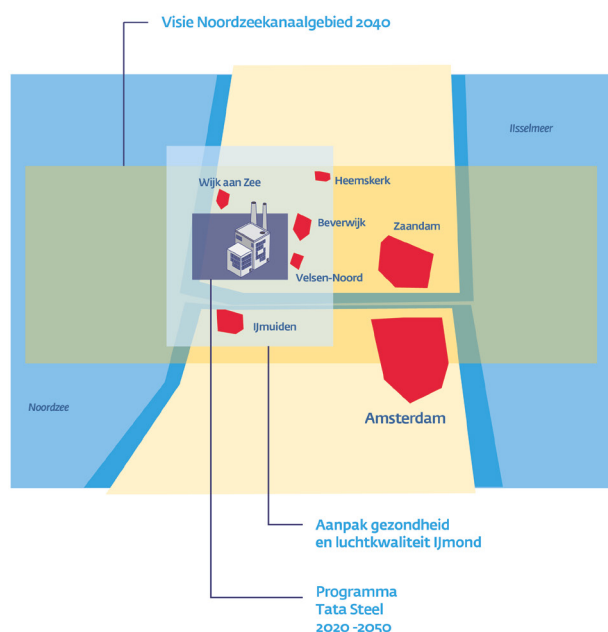
SAMENWERKEN AAN EEN GEZONDERE EN VEILIGE IJMOND

De provincie Noord-Holland heeft een vitale en veelzijdige economische structuur. Tata Steel maakt daar een essentieel onderdeel van uit. Ruim honderd jaar staalindustrie heeft voor grote economische groei gezorgd in de IJmond en daarbuiten. Het bedrijf is ook belangrijk voor de werkgelegenheid in de regio. Veel inwoners zijn in meer of mindere mate economisch afhankelijk van het bedrijf. Het behoud van een sterke staalindustrie in de regio is dan ook om meerdere redenen belangrijk. Tegelijkertijd heeft Tata Steel de grootste emissie in de IJmond en daarmee een belangrijke invloed op de luchtkwaliteit. Daarnaast zijn de scheepvaart, het vliegverkeer, de uitstoot van auto's en woningen en emissies van andere bedrijven relevant. Desondanks is de luchtkwaliteit in Noord-Holland de afgelopen jaren sterk verbeterd. Auto's worden schoner en steeds vaker elektrisch, de elektrische fiets is in opmars, steeds meer energie komt uit zon en wind. En ook bij Tata Steel zijn verschillende soorten emissies door de jaren heen afgenomen.

Toch kunnen we ook de komende jaren en decennia nog veel milieu- en gezondheidswinst behalen. Het gaat er daarbij niet enkel om de wettelijke normen te halen. Sterker nog, in de IJmond wordt aan de formele immissienormen voor bijvoorbeeld fijn stof en stikstofdioxide voldaan. Ons doel is om het leefmilieu in de IJmond voortdurend te blijven verbeteren. Voor het nieuwe Ontwerp Nationaal Milieukader is dit geformuleerd in het principe "[voldoen aan milieunormen is geen eindstation, maar het startpunt](#)". Of om het volgens een uitgangspunt van de GGD te formuleren: iedere verbetering van luchtkwaliteit (en vermindering van hinder) geeft gezondheidswinst.

De provincie Noord-Holland en de gemeenten werken samen met het Rijk aan het verbeteren van de luchtkwaliteit. Begin januari 2020 is daarvoor het landelijke [Schone Lucht Akkoord](#) (SLA) ondertekend. Doel van dit akkoord is gezondheidswinst voor iedereen in Nederland te realiseren. Door kansen en knelpunten met elkaar aan te pakken, in te zetten op innovaties en elkaar te inspireren bij beleidsontwikkeling. De regionale uitwerking van het SLA krijgt vorm in de "aanpak gezondheid en luchtkwaliteit IJmond" waar de IJmondgemeenten en provincie samen aan werken (dit is de opvolger van de "[Visie Luchtkwaliteit Ruimte voor Schone Lucht](#)" van de IJmond gemeenten), en de provincie Noord-Holland heeft voor de gehele provincie het "[Programma Gezonde Leefomgeving](#)" opgesteld. Het Programma Tata Steel 2020-2050 is een nadere uitwerking hiervan. Tot slot is voor het Noordzeekanaalgebied de [Visie Noordzeekanaalgebied 2040](#) vastgesteld. Samen met de hieruit volgende Ontwikkelstrategie Energietransitie NZKC geeft dit de inhoudelijke kaders van de overheden om de energietransitie in de hele NZKC regio randvoorwaardelijk mogelijk te maken.

Samenhang tussen de verschillende beleidsdocumenten in de IJmond

STAALINDUSTRIE IN DE IJMOND

Het staalbedrijf wordt opgericht in 1918 als Koninklijke Nederlandse Hoogovens en Staalfabrieken NV. In 1999 fuseert het bedrijf met British Steel en gaat het verder onder de naam Corus. Sinds 2007 maakt het staalbedrijf deel uit van Tata Steel. Tata Steel is begonnen als een handelsfirma in India en uitgegroeid tot een wereldspeler met bedrijven in meer dan 100 landen op 6 continenten en een werkgever voor 695.000 mensen. Binnen Tata Steel in Europa werken in 2019 ongeveer 21.000 werknemers, waarvan 10.000 in Nederland.

Met het Programma Tata Steel 2020-2050 richten we ons op de effecten van Tata Steel op de gezondheid en veiligheid in de IJmond. Met “Tata Steel” bedoelen we Tata Steel en Harsco Metals. Beide bedrijven zijn zeer nauw met elkaar verbonden en zitten fysiek op hetzelfde terrein. Voor het leesgemak hanteren we daarom “Tata Steel”.

Door nieuwe inzichten, gebeurtenissen en veranderende wet- en regelgeving wijzigen ambities en plannings door de jaren heen. Dit brengt een dynamiek met zich mee die maakt dat een bedrijf als Tata Steel en de inzet van de overheid niet volledig planbaar en voorspelbaar zijn. We kiezen daarom voor een adaptieve aanpak die we periodiek monitoren en waar nodig aanpassen. Met dit programma maken wij duidelijk wat de houding is van de provincie en de IJmondgemeenten richting Tata Steel en wat onze gezamenlijke inzet is om een bijdrage te leveren aan een gezondere en veilige leefomgeving in de IJmond. En we leggen hiermee een basis voor een toekomstgerichte dialoog met het Rijk en “in het verlengde daarvan met” de Europese Unie.

DOEL PROGRAMMA TATA STEEL 2020-2050

Het zoveel mogelijk verminderen van de negatieve effecten van Tata Steel op de gezondheid en veiligheid in de IJmond. Dat doen we door het formuleren en uitvoeren van een samenhangend pakket aan bestaande en nieuwe acties, zowel voor de korte als de lange(re) termijn. Daarmee draagt het programma bij aan een gezondere en veilige leefomgeving in de IJmond.

De provincie en de IJmondgemeenten streven naar een balans tussen het economische belang van de maakindustrie en het belang van een gezonde en veilige leefomgeving in de IJmond. Economisch perspectief, een gezonde leefomgeving en duurzaamheid zijn begrippen die niet meer los van elkaar te zien zijn in de Nederlandse industrie en in de IJmond. Een veilige en gezondere leefomgeving in de IJmond is nodig. Tata Steel heeft daar – naast andere factoren - als grootste bedrijf in de regio invloed op. Het Programma Tata Steel 2020-2050 richt zich daarom op de bijdrage van Tata Steel hieraan. De negatieve effecten van Tata Steel op de gezondheid en de leefomgeving willen we zoveel mogelijk verminderen.

Met deze “negatieve effecten op de gezondheid en veiligheid in de IJmond” bedoelen wij in dit Programma Tata Steel 2020 -2050 de volgende zeven effecten:

- (Ultra)Fijn stof
- Stikstofoxiden (NOx /NO en NO₂)
- Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS)
- Geur (in bijzonder H₂S en SO₂)
- Grof stof
- Geluid
- Externe veiligheid

Deze van Tata Steel afkomstige effecten in de leefomgeving in de IJmond willen wij zoveel mogelijk doen verminderen. Verder zijn voor de gezondheid en het (mentale) welzijn van de inwoners in de IJmond ook andere zaken van belang. Dit betreft de mate waarin mensen geïnformeerd zijn en hun zorgen kwijt kunnen bij de overheid. Voor een gezondere en veilige leefomgeving in de IJmond willen wij daarnaast de volgende drie zaken realiseren:

- Een goede afhandeling van klachten over Tata Steel door de overheid
- Goede informatievoorziening voor omwonenden van Tata Steel
- Voldoende mogelijkheden om in dialoog te gaan met de overheid.

Deze tien onderdelen vormen de afbakening van “gezondheid en veiligheid” waar dit programma op is gericht.

ADAPTIEF PROGRAMMA

Het Programma Tata Steel 2020-2050 richt zich op zowel de korte termijn (periode 2020-2022) voor wat wij concreet gaan doen als op de langere termijn (tot 2050). De tijdshorizon van 2050 sluit aan bij de ambitie op de lange termijn van Tata Steel om CO₂-neutraal staal te maken en bij de horizon van de provinciale [Omgevingsvisie NH2050](#). De provincie en verschillende gemeenten hebben de [Visie Noordzeekanaalgebied 2040](#) vastgesteld. Onderdeel van deze visie is de Ontwikkelstrategie Energietransitie NZKG. Hierin hebben bedrijven en overheden die actief zijn in het Noordzeekanaalgebied de langetermijnambitie uitgesproken om in 2050 een bijna volledig CO₂-neutrale en circulaire economie te hebben. Deze ontwikkelstrategie is essentieel als randvoorwaarde voor de ambities van Tata Steel in 2050.

De acties die wij in dit programma beschrijven vallen grotendeels in de korte termijn tot en met 2022, dat is de focus van het programma. Op deze kortere termijn kunnen we concreter aangeven wat we gaan doen dan in de periode daarna. De daadwerkelijk effecten van onze acties tot 2022 kunnen we in verschillende gevallen pas na 2022 verwachten. Na deze 2 jaar maken we opnieuw de balans op om te bepalen welke acties dan wenselijk zijn.

Op de korte termijn richten we ons op het zoveel mogelijk verminderen van de negatieve effecten van Tata Steel op de gezondheid en veiligheid binnen de kaders van de huidige installaties en technieken. Met “huidige technologie” bedoelen wij de fabrieken zoals die er nu staan bij Tata Steel. Binnen die huidige technologie zijn verbeteringen mogelijk. Recente voorbeelden van verbetering zijn de hal voor Rozaslak bij Harsco Metals en de ingebruikname van de filterinstallatie bij de sinterkoelers in 2021. Aanscherpingen van de vergunning en bijvoorbeeld de minimalisatie van ZZS hebben ook betrekking op de huidige fabrieken en dus op de huidige technologie.

Naar mate de tijd verstrijkt komen de uitdagingen van de energietransitie steeds prominenter naar voren. Voor het realiseren van de ambities van Tata Steel is nieuwe technologie nodig. Concrete stappen van Tata Steel op het gebied van CO₂ afvang zijn er naar verwachting tussen 2025 en 2030. HIsarna (een nieuwe technologie voor het maken van ijzer) en waterstof als vervanger van Kooks verwacht Tata Steel geruime tijd daarna te realiseren. De ambities van Tata Steel voor 2050 (en de ontwikkelstrategie NZKG 2040) hebben belangrijke voordelen voor de gezondheid, er zijn dan immers minder emissies. Met de eerste voornemens van Tata Steel zouden rond 2035 Kooksfabriek 2, Hoogoven 6 en de Sinterfabriek gefaseerd kunnen verdwijnen. Hoewel deze nog niet formeel zijn vastgelegd, kunnen we daarmee in 2035 belangrijke positieve effecten voor de gezondheid van de ambitie voor de lange termijn en technologische ontwikkeling van Tata Steel verwachten. Om deze planning naar 2035 te halen moet Tata Steel op kortere termijn investeringsbesluiten nemen. Tata Steel geeft hierbij aan dat financiële hulp van de overheid hiervoor nodig is.

Van huidige naar nieuwe technologie

PROGRAMMA TATA STEEL 2020-2050 IN 4 SPOREN

Het doel van ons programma is een gezondere en veilige leefomgeving in de IJmond zoals uitgewerkt in hoofdstuk 2. Met de aanwezigheid van grootschalige staalindustrie kan de leefomgeving altijd schoner en gezonder. Dat zal zo blijven, maar we streven wel naar een zo optimaal mogelijke en duurzame balans. Economisch perspectief, een gezonde leefomgeving en duurzaamheid zijn begrippen die niet meer los van elkaar te zien zijn in de Nederlandse industrie en in de IJmond. Voor een gezondere en veilige leefomgeving in de IJmond hebben we een brede aanpak nodig. Dat doen we via vier samenhangende sporen:

1 GEZONDHEID IN BEELD

Allereerst is het belangrijk om te weten welke stoffen – zoals genoemd in hoofdstuk 2 - voorkomen in de IJmond en in hoeverre deze stoffen ongezond zijn. Tata Steel is daarbij niet de enige maar wel een belangrijke bron. Er is in het verleden al veel onderzoek gedaan en verschillende onderzoeken lopen nog of hebben een continu karakter. Op basis van de uitkomsten bezien we welke samenhangende gezondheid bevorderende maatregelen we kunnen nemen en waar we onderzoeksresultaten op kunnen nemen in regelgeving en beleid.

2 VERSTERKEN UITVOERING VERGUNNINGVERLENING, TOEZICHT EN HANDHAVINGSTAKEN (VTH)

Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) vormen de wettelijke kaders en begrenzing voor wat Tata Steel mag doen. We intensiveren de uitvoering van de VTH-taken. Ook nemen we gezondheid meer mee bij de nadere invulling van deze taken. We onderscheiden hier wat met VTH instrumenten wettelijk en afdwingbaar is, en wat aanvullende bestuurlijke- en beleidsmatige acties zijn. Voor de uitvoering van de VTH taken heeft de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied een eigen Uitvoeringsprogramma VTH Tata Steel 2020 – 2022 opgesteld. De hoofdpunten hiervan zijn in dit programma (hoofdstuk 5) opgenomen. Dit Uitvoeringsprogramma wordt door de provincie Noord-Holland tegelijk met het programma Tata Steel 2020 – 2050 vastgesteld en vormt de verdere uitwerking van het spoor versterken van de VTH-taken.

3 GEZONDERE LEEFOMGEVING OP DE LANGE TERMIJN: INNOVATIEVE EN DUURZAME STAALPRODUCTIE

De ambitie van Tata Steel om in 2050 op een geheel nieuwe manier CO₂-neutraal staal te maken sluit goed aan bij de ambities van de overheden voor een gezondere IJmond. Deze ambitie van Tata Steel brengt niet alleen een flinke reductie van de CO₂ emissies met zich mee, maar is ook van belang voor een gezondere leefomgeving in de toekomst. De transitie naar deze duurzame en innovatieve technologie en de daarbij behorende energietransitie vraagt om keuzes en investeringen van zowel Tata Steel als de overheden.

4 SAMENWERKING, OMGEVING EN COMMUNICATIE & INFORMATIE

De gezamenlijke overheden, ondersteund door hun uitvoerende diensten, bundelen hun krachten door als één overheid te opereren richting Tata Steel en de omgeving. Dat vereist verdere samenwerking, een goede klachtenafhandeling en publieksinformatie, oog en oor voor de bewoners en een dialoog met de omgeving over onder andere de voortgang van dit programma.

GEZONDHEID IN BEELD

HUIDIGE SITUATIE

In het verleden zijn door het RIVM en de GGD Kennemerland [diverse onderzoeken](#) gedaan naar gezondheid in de IJmond. De luchtkwaliteit in de IJmond monitoren we voortdurend met het vaste [luchtmeetnet](#). Ook de emissie van Tata Steel brengen we op verschillende manieren in kaart. Bijvoorbeeld in 2010 met het [onderzoek naar fijn stof](#) in de IJmond (DCMR). En in 2020 met de inventarisatie van Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS).

Het RIVM-onderzoek naar de inschatting van de gezondheidseffecten van de grafietregens in 2019 riep de vraag op in hoeverre uitkomsten van onderzoeken kunnen doorwerken in beleid en regelgeving van de overheden en in het handelen van Tata Steel. Het is daarom van belang effecten op de gezondheid goed in beeld te hebben. Er worden al diverse onderzoeken en inventarisaties uitgevoerd (zie overzicht op bladzijde 12 en 13).

AMBITIE

We willen inzicht geven in welke onderzoeken er zijn, welke functie die hebben, wat de planning is en hoe de onderzoeken zich tot elkaar verhouden. De gezamenlijke overheden willen met alle onderzoeken een goed beeld krijgen van de gezondheidssituatie in de IJmond. De focus ligt daarbij op de in hoofdstuk 2 genoemde effecten ((ultra) fijn stof, stikstofoxiden, ZZS, geur, grof stof en geluid). Mede op basis daarvan kunnen de overheden de gezondheid bevorderen.

We vinden het van groot belang dat onze inwoners de onderzoeken vertrouwen. Dit kunnen we realiseren op verschillende manieren. Door transparant te zijn over de zienswijze van belanghebbenden over de manier waarop een onderzoek wordt uitgevoerd [zoals bij het RIVM gezondheidsonderzoek](#). Of door het verzamelen van gegevens en het opstellen van rapportages anders te organiseren. Zo wordt de betrokkenheid van Tata Steel bij het opstellen van het jaarlijkse Datarapport luchtkwaliteit IJmond (luchtmeetnet) aangepast.

Daarnaast verzamelt Tata Steel zelf veel gegevens die zij rapporteert aan de OD NZKG (en in een aantal gevallen andere overheden) conform afspraken hierover die voortvloeien uit wet - en regelgeving.

WAT GAAN WE DOEN?

Alle beschikbare onderzoeken en metingen presenteren we op een overzichtelijke manier. Zowel reeds afgeronde als lopende onderzoeken. Waar nodig doen we dit in afstemming met de ontwikkeling van de aanpak gezondheid en luchtkwaliteit IJmond. We maken onderscheid tussen verschillende vormen van onderzoek:

- Onderzoek naar de uitstoot (emissie) door Tata Steel
- Onderzoek en monitoring naar de aanwezigheid van stoffen en effecten in de leefomgeving
- Onderzoek naar de gezondheid van omwonenden

Gezondheid in beeld brengen en op basis daarvan de gezondheid bevorderen betekent dat we de onderzoeken naar de gezondheid en inventarisaties zo goed mogelijk moeten laten doorwerken in beleid, uitvoering en regelgeving. Dit begint met het in beeld hebben van de blootstelling en gezondheidseffecten inclusief hinderbeleving en bezorgdheid. Met de reeds afgeronde en gestarte onderzoeken hebben we hier al veel aan gedaan. Daar waar er aanleiding is om aanvullend of nieuw onderzoek te doen, doen we dit ook. Door actief samen te werken ontstaat meer samenhang.

Een belangrijk onderdeel van het Programma Tata Steel is om als gezamenlijke overheden te reageren op resultaten die uit de onderzoeken naar voren komen. Per onderzoek gaan de gezamenlijke overheden met elkaar beoordelen wat het beste traject is. De GGD Kennemerland betrekken we hier nauw bij. Soms zullen er mogelijkheden zijn in de uitvoering van VTH-taken (zie ook [hoofdstuk 5](#)), maar vaak ook niet. Beleidsaanpassing of het onder de aandacht brengen van gezondheidsaspecten bij bijvoorbeeld het Rijk kunnen dan mogelijkheden zijn, of het aanspreken van Tata Steel op de eigen maatschappelijke verantwoordelijkheid. De GGD Kennemerland of het RIVM kunnen aangeven in hoeverre er gezondheidseffecten zijn en in sommige gevallen handelingsperspectief geven aan inwoners. De samenwerking binnen het Programma Tata Steel kan aanleiding zijn om opdrachten te verlenen voor nieuwe aanvullende onderzoeken. Ieder vanuit zijn eigen taak of rol.

Acties en gewenste resultaten			
Wat	Wie	Wanneer	Gewenst resultaat
Alle onderzoeken overzichtelijk presenteren	Provincie	Q1 2021	Inzicht in de functies, onderlinge samenhang en planning van de verschillende onderzoeken
Gezamenlijk reageren op resultaten onderzoeken om beste traject te beoordelen	Provincie en gemeenten, Omgevingsdiensten en GGD	Vanaf Q1 2021 "per onderzoek"	Gezamenlijke afgestemde reactie en vervolg op resultaten onderzoeken
Aanvullend of nieuw onderzoek als daar aanleiding voor is	Afhankelijk van het onderzoek	Wanneer nodig	Extra inzicht wanneer nodig

OVERZICHT ONDERZOEKEN, MONITORING EN INVENTARISATIES

ONDERZOEKEN NAAR DE UITSTOOT (EMISSIE) VAN TATA STEEL

Emissiebronnen fijn stof en NO₂

We hebben de staatssecretaris gevraagd om de IJmond in het kader van het Schone Lucht Akkoord (SLA) aan te wijzen als “hoog blootgestelde locatie”, zodat het in aanmerking kan komen voor een gebiedsgerichte aanpak op grond van het SLA. Onderdeel van die gevraagde aanwijzing is een onderzoek om meer inzicht te krijgen in de bronnen van fijn stof (PM₁₀ en PM_{2,5}) en stikstofdioxide (NO₂). Dit betreft zowel bronnen van Tata Steel als andere bronnen in de IJmond. In de loop van 2021 moet duidelijk worden welke gebieden worden aangewezen voor een gebiedsgerichte aanpak.

Inventarisatie (potentieel) Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS)

De basis van het overheidsbeleid voor ZZS is vastgelegd in het Activiteitenbesluit. Iedere 5 jaar moeten bedrijven informatie aanleveren over ZZS en de mogelijkheden voor minimalisatie. Het Activiteitenbesluit verplicht bedrijven uitstoot van ZZS te voorkomen. Als dat niet haalbaar is, dan moeten de emissies zoveel mogelijk worden beperkt (minimalisatieverplichting). Via een uitvraag aan bedrijven worden de emissies van (potentieel) ZZS geïnventariseerd, ook bij Tata Steel. De uitvraag is nodig om te toetsen of de vergunning moet worden aangepast.

Afhankelijk van de mogelijkheden voor minimalisering verwachten we dat de minimalisatie van ZZS een belangrijke bijdrage kan leveren aan een gezondere leefomgeving in de IJmond. Onder ZZS vallen bijvoorbeeld ook polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAK's) en benzeen. De inventarisatie moet 1 januari 2021 zijn afgerond, hierover zijn afspraken gemaakt tussen de OD NZKG en Tata Steel.

Geurbronnen Hoogoven 6 en Kookfabrieken

Tot het najaar van 2020 loopt een onderzoek naar de geuremissie van Hoogoven 6 en de Kookfabrieken. Dit onderzoek is nodig om een definitief besluit over geur van Tata Steel goed te onderbouwen. De OD NZKG is opdrachtgever van dit onderzoek.

ONDERZOEK EN MONITORING NAAR DE AANWEZIGHEID VAN STOFFEN EN EFFECTEN IN DE LEEFOMGEVING

Luchtmeetnet

In de IJmond staat een [luchtmeetnet](#) van vijf vaste luchtmeetstations met hoogwaardige meetapparatuur. Onder meer fijn stof, geur (waterstofsulfide/H₂S en zwaveldioxide/SO₂), stikstofoxiden (NO/NO₂) en verschillende zware metalen worden doorlopend gemeten. De gegevens van het luchtmeetnet zijn voortdurend live in te zien op de website van [luchtmeetnet.nl](#). Jaarlijks wordt een datarapportage opgesteld, het Datarapport Luchtkwaliteit IJmond. Het luchtmeetnet IJmond is gestart in de jaren '90 en in de loop der jaren aangepast en uitgebreid. De metingen hebben een continu karakter, het luchtmeetnet blijft. Verschillende partijen leveren een financiële bijdrage aan het luchtmeetnet maar de belangrijkste opdrachtgever is de provincie Noord-Holland. De GGD Amsterdam is de beheerder van het luchtmeetnet in opdracht van de OD NZKG. Onderzocht wordt of een meting voor grofstof (groter dan PM₁₀) kan worden toegevoegd aan het luchtmeetnet in de IJmond.

Meetstation Bosweg luchtmeetnet

Tata Steel heeft tot en met het Datarapport luchtkwaliteit IJmond 2019 een rol gehad bij het luchtmeetnet en de jaarlijkse rapportage daarvan. Eén van de meetstations (locatie Bosweg) is namelijk in eigendom van Tata Steel, en Tata Steel levert jaarlijks meetdata van dit meetstation aan. De provincie Noord-Holland wil de onderdelen van het meetstation aan de Bosweg van Tata Steel die gegevens verzamelen voor de jaarlijkse rapportage overnemen om zo het vertrouwen in het luchtmeetnet en in de jaarlijkse rapportage te vergroten. De betrokkenheid van Tata Steel bij het jaarlijkse Datarapport luchtkwaliteit IJmond kan daarmee worden beëindigd.

Hollandse Luchten

[Hollandse Luchten](#) is een experimenteel project van de provincie Noord-Holland waarbij met *citizen sensing* wordt onderzocht hoe tegen lage kosten luchtkwaliteit in kaart kan worden gebracht. De meetresultaten worden als open data gepubliceerd. Het is ook een experiment om ervaring op te doen met samenwerking tussen bewoners, lokale initiatieven en overheden. De proeffase liep tot juni 2020 en is met in ieder geval een jaar verlengd.

Verkennde meting ultrafijn stof RIVM

Het RIVM heeft verkennde metingen gedaan naar ultrafijn stof in de IJmond, de resultaten zijn voor de zomer van 2020 [gepresenteerd](#). Deze inventarisatie gaf alleen waarden weer, geen gezondheidkundige duiding. In 2021 worden de eerste resultaten verwacht van een gezondheidsonderzoek naar ultrafijn stof van het RIVM rond Schiphol. Dat ultrafijn stof kan worden gemeten is een relatief nieuwe ontwikkeling. Er bestaan geen normen voor. Als er grenswaarden voor ultrafijn stof moeten komen zullen die op Europees niveau moeten worden bepaald.

Geurgegevens eNose netwerk Tata Steel en provincie

De provincie Noord-Holland en Tata Steel zijn een pilot gestart om gegevens uit te wisselen van de verschillende elektronische neuzen (eNoses) die in de omgeving staan. Dit helpt om geurbronnen op te sporen zodat meer gerichte maatregelen genomen kunnen worden om geuroverlast te voorkomen. De pilot is 1 mei 2020 gestart en duurt een jaar.

Geluidmeetstations en geluidzonebeheermodel

De maximale geluidsproductie van Tata Steel is vastgelegd in de vergunning, de OD NZKG houdt daar toezicht op. Om de geluidsproductie van Tata Steel te monitoren zijn er drie vaste geluidmeetstations. Geluid wordt daarmee continu gemeten.

Geluidzonebeheermodel

Het geluidzonebeheermodel is een (reken)hulpmiddel om de geluidruimte voor nieuwe ontwikkelingen objectief te toetsen. Er zijn regelmatig twijfels bij sommige bewoners over de werking van het geluidzonebeheermodel. In overleg met bewoners wordt daarom een onafhankelijke deskundige gevraagd dit geluidzonebeheermodel te bekijken.

ONDERZOEK NAAR DE GEZONDHEID VAN OMWONENDEN

Gezondheidsonderzoek RIVM

De provincie en de IJmondgemeenten hebben het RIVM gezamenlijk opdracht gegeven voor een breed gezondheidsonderzoek in de IJmond. De onderzoeksopzet is gebaseerd op ongeveer 300 vragen van bewoners die zijn gesteld na het eerste RIVM onderzoek naar de zogenoemde grafietregens. Een groot deel van die vragen is [reeds beantwoord](#). Voor vragen die nader onderzoek vereisen heeft het RIVM opdracht gekregen voor een gezondheidsonderzoek. Het onderzoek bestaat uit opeenvolgende fases, de totale doorlooptijd is van 2020-2022. Voor de uitvoering van het onderzoek wordt gewerkt met een klankbordgroep met bewonersvertegenwoordiging.

Gezondheidsmonitor IJmond

In 2012 en 2016 heeft de GGD Kennemerland een [Gezondheidsmonitor IJmond](#) uitgevoerd samen met het RIVM. De derde ronde is najaar 2020 gestart. De rapportage wordt begin 2022 verwacht.

De gezondheidsmonitor brengt trends in gezondheid in relatie tot de luchtkwaliteit in kaart en vraagt onder meer naar chronische aandoeningen, medicatiegebruik, ervaren hinder en gezondheidsbeleving.

Kanker Incidentie en prevalentie Onderzoek (KIO) door GGD Kennemerland

Het [KIO onderzoek van GGD Kennemerland](#) is voor de zomer van 2020 gepubliceerd. Het onderzoek gaat over de incidentie en prevalentie van kanker in de 9 gemeenten van GGD regio Kennemerland van 2004 – 2018.

In 2007 is een vergelijkbaar onderzoek uitgevoerd voor de periode 1989 – 2003. Uit dit onderzoek komt naar voren dat bepaalde vormen van kanker vaker voorkomen dan gemiddeld, waaronder longkanker in Beverwijk. Eén van de aanbevelingen uit het onderzoek is om onderzoek te doen naar maatregelen om de luchtkwaliteit verder te verbeteren en de blootstelling aan luchtverontreiniging te verminderen.

VERSTERKEN UITVOERING VERGUNNINGVERLENING, TOEZICHT EN HANDHAVINGSTAKEN (VTH)

HUIDIGE SITUATIE

Binnen het VTH-stelsel is de provincie het wettelijk bevoegde gezag (vergunningverlener, toezichthouder en handhaver) voor Tata Steel op het gebied van het omgevingsrecht. Het VTH-stelsel is zo ingericht dat de uitvoering van de milieutaken wordt gedaan door omgevingsdiensten. Voor Tata Steel doet de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (OD NZKG) dit namens de provincie in mandaat. Tata Steel heeft een vergunning en moet zich aan de vergunning en andere wet- en regelgeving houden. Daar wordt met toezicht op gecontroleerd en zo nodig op gehandhaafd. De OD NZKG voert haar werkzaamheden uit binnen de wettelijke kaders van Europese en landelijke wet- en regelgeving in opdracht en mandaat van de provincie Noord-Holland. De gemeenten hebben een adviesrol bij belangrijke vergunningen die aan Tata Steel worden verleend. Deze adviesrol wordt voor de IJmondgemeenten vervuld door de Omgevingsdienst IJmond.

Bij de uitvoering van de VTH-taken is de OD NZKG gebonden aan wet- en regelgeving. Hierin is opgenomen wat wettelijk en afdwingbaar is. Vergunningverlening, toezicht en handhaving zijn effectieve instrumenten om – indien nodig – maatregelen van bedrijven te kunnen afdwingen. Aanvullend kunnen overheden bestuurlijke en beleidsmatige acties inzetten. Dit kan bijvoorbeeld door middel van het bestuurlijke gesprek met Tata Steel. De bouw van de Rozaslakhal is daarvan een goed voorbeeld. De bouw van deze hal was niet afdwingbaar via het reguliere VTH-spoor, maar is onder andere door aanvullende bestuurlijke gesprekken uiteindelijk wel door Tata Steel gebouwd.

AMBITIE

Het VTH-instrumentarium versterken en intensiveren we verder. gezondheid willen we meer nadruk geven in de uitvoering van de VTH taken. Wettelijke kaders vormen hierbij het uitgangspunt. Dit betekent dat we moeten prioriteren binnen de werkzaamheden. Hinder bijvoorbeeld heeft grote gezondheidseffecten. Toezicht en handhaving hierop dient prioriteit te krijgen, maar mag niet ten koste gaan van een belangrijke basisvoorwaarde: externe veiligheid. Gezondheid is ook belangrijk bij de nadere uitwerking van het verder intensiveren van de taken. De reeds ingezette inventarisatie van Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) is hier een goed voorbeeld van. Verder actualiseren en digitaliseren we de vergunning van Tata Steel.

Als regionale overheden beschikken wij soms niet over de instrumenten om zaken af te kunnen dwingen. We zijn beperkt tot de kaders van wet- en regelgeving. Soms kunnen andere overheden, zoals het Rijk of de Europese Unie, dit wel. Wij zullen met hen samenwerken en hen zo nodig aanspreken en stimuleren wanneer wij kansen zien voor verbetering. Maar ook blijven wij door middel van het bestuurlijke gesprek Tata Steel in beweging brengen richting schonere productie.

WAT GAAN WE DOEN?

We maken in de uitvoering onderscheid tussen wat wettelijk en afdwingbaar is en wat aanvullende bestuurlijke en beleidsmatig onderdelen zijn van onze VTH-aanpak. Met “wettelijk en afdwingbaar” bedoelen we de uitvoering van de VTH-taken door de OD NZKG zoals dat nu al mogelijk is binnen de bestaande kaders. Met “bestuurlijk en beleidsmatig” bedoelen we de aanvullende acties waar (nog) geen formele (afdwingbare) basis voor is in wet- en regelgeving. Een resultaat van deze bestuurlijke en beleidsmatige acties wordt wel vaak geborgd in de VTH uitvoering. Afspraken met Tata Steel over aanvullende maatregelen, zoals eerder bijvoorbeeld de bouw van de Rozaslakhal, leggen we formeel vast in een vergunning. De vergunning actualiseren we voortdurend op basis van nieuwe regelgeving van de Europese Unie of het Rijk. Aangezien Europa en het Rijk met name gaan over de wet- en regelgeving kan de bestuurlijke rol van provincie en gemeenten zijn om bij het Rijk of Europa aan te dringen op betere wet- en regelgeving. Wettelijk en afdwingbaar of bestuurlijke en beleidsmatig – het doel is gelijk: een krachtiger uitvoering van de VTH taken.

UITVOERINGSPROGRAMMA VTH TATA STEEL 2020 - 2022: OMGEVINGSDIENST NOORDZEEKANAALGEBIED

De OD NZKG heeft voor de versterking van de VTH-taken een eigen uitvoeringsprogramma opgesteld. Dit Uitvoeringsprogramma VTH Tata Steel 2020 - 2022 van de OD NZKG bestaat uit 2 onderdelen:

- A. Reguliere uitvoering bestaande VTH-taken
- B. Intensiveren VTH-taken Tata Steel

De OD NZKG gaat haar taken met het Uitvoeringsprogramma VTH Tata Steel 2020 - 2022 integraal uitvoeren. Die integraliteit heeft tot doel om vergunningverlening, toezicht en handhaving meer in samenhang uit te voeren. De provincie Noord-Holland is het bevoegde gezag voor de uitvoering van de VTH taken bij Tata Steel. Het Uitvoeringsprogramma wordt door de provincie Noord-Holland tegelijk met het programma Tata Steel 2020 - 2050 vastgesteld en vormt de verdere uitwerking van het spoor versterken VTH-taken.

ONDERZOEK RANDSTEDELIJKE REKENKAMER

In de uitvoering van de VTH taken richting Tata Steel door de OD NZKG worden de aanbevelingen van het Randstedelijke Rekenkamer onderzoek meegenomen. Dit onderzoek wordt in opdracht van Provinciale Staten uitgevoerd. Het onderzoek (naar verwachting gereed begin 2021) zal aanbevelingen bevatten over de uitvoering van de VTH-taken door de OD NZKG.

ONDERDEEL A: REGULIERE UITVOERING BESTAANDE VTH-TAKEN

Ook zonder benoeming in dit Programma Tata Steel 2020 -2050 kunnen VTH-taken gewoon worden uitgevoerd. Een vergunningaanvraag moet in behandeling worden genomen, op een handhavingsverzoek wordt gereageerd. Ook voor onderwerpen die in dit document niet specifiek worden genoemd of voor zaken die niet binnen de afbakening van gezondheid en veiligheid (zie hoofdstuk 2) vallen zoals die wordt gehanteerd in dit programma. De reguliere werkzaamheden gaan continu door.

ACHTERGROND: REGULIERE UITVOERING VTH-TAKEN TATA STEEL

De verantwoordelijkheid om te voldoen aan geldende wet- en regelgeving ligt in eerste instantie bij Tata Steel zelf. Een vergunning begint bijvoorbeeld bij een goede vergunningaanvraag. De totale vergunning van Tata Steel bestaat uit een basisvergunning met daarbij een groot aantal deelvergunningen. Tata Steel, bestaande uit circa 18 verschillende werkeenheden, dient met enige regelmaat aanvragen in voor wijzigingen op de vergunning. In 2019 behandelde de OD NZKG 48 milieuvergunningen en 40 bouwvergunningen voor Tata Steel. Het actueel houden van de vergunningen aan de gewijzigde regelgeving, zoals de gewijzigde BBT-conclusies (Best Beschikbare Technieken) is een continu proces.

De OD NZKG houdt toezicht op basis van inschatting van de risico's. Binnen het toezicht heeft (externe) veiligheid een hoge prioriteit. Tata Steel valt onder het Besluit Risico's Zware Ongevallen (Brzo). Bij Tata Steel wordt gewerkt met relatief grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen waardoor het risico op ongevallen en milieurisico's potentieel groter is. Met Brzo-inspecties krijgt externe veiligheid voortdurend aandacht. Deze inspecties gaan altijd door en hebben hoge prioriteit, waarbij (externe) veiligheid continu een belangrijke basisvoorwaarde is. Andere onderwerpen zijn emissies naar de lucht, geur, stof, geluid, bodem en bouw.

Het reguliere toezicht wordt uitgevoerd op basis van een vastgestelde risicoanalyse, waarin de belangrijke onderwerpen toezichtsfrequentie en type toezicht zijn. In het toezicht wordt naast het beoordelen van aangeleverde rapportages fysiek op locatie de situatie getoetst aan de vergunning. Bij thematisch toezicht wordt de diepte ingegaan. Ook klachten en ongewone voorvallen kunnen aanleiding zijn om het toezicht te intensiveren. Als bij toezicht overtredingen worden geconstateerd volgt handhaving. De OD NZKG kan meerdere handhavingsinstrumenten inzetten, waarbij het primaire doel het oplossen van de overtreding is. De OD NZKG werkt volgens de vastgelegde [Landelijke Handhavingsstrategie](#). Bij zware overtredingen worden vaak instrumenten vanuit strafrecht en bestuursrecht gecombineerd.

ONDERDEEL B: INTENSIVEREN VTH-TAKEN TATA STEEL

Tata Steel bestaat uit 18 verschillende werkeenheden, die een verschillende bijdrage hebben aan de risico's voor, emissie naar en hinder in de omgeving. Om de inzet te kunnen prioriteren op de belangrijkste bronnen is op basis van emissiegegevens bepaald welke werkeenheden van Tata Steel de grootste bronnen zijn van geur, geluid en stof, de uitstoot van stikstofoxiden en ZZS-stoffen. Daaruit volgt dat de Kooksfabrieken voor geur de belangrijkste hinderbronnen zijn. Stof komt bij diverse opslaglocaties en de daken van de hoogovens en de Oxystaalfabriek vrij. Lood en stikstofoxiden komen voor een belangrijk deel vrij bij de Pelletfabriek.

In dit onderdeel B komen de onderdelen terug die naar aanleiding van dit Programma Tata Steel 2020-2050 extra worden uitgevoerd, boven op de reguliere uitvoering van de VTH-taken. In het Uitvoeringsprogramma VTH Tata Steel 2020 – 2022 zijn de volgende onderdelen opgenomen.

De vergunning van Tata Steel aanscherpen binnen bestaande wet- en regelgeving

De vergunning van Tata Steel actualiseren we voortdurend op een risico-gestuurde wijze. De vergunning is nooit voor 100% af, actualisaties en vernieuwen gaan altijd door.

Met verschillende trajecten lichten we de vergunning van Tata Steel door en waar mogelijk scherpen we deze aan. Door deze trajecten te versnellen en strakker op elkaar te laten aansluiten brengen we bovendien een versnelling hiervan aan. Binnen twee jaar moet dit leiden tot aanscherping van de vergunning. Er is gekozen voor een parallelle aanpak per werkeenheid (fabriek) zodat resultaten sneller zichtbaar zijn. De focus ligt op de emissies naar de lucht en op stof, dit in lijn met het doel om de negatieve effecten van Tata Steel op de gezondheid en veiligheid in de leefomgeving van de IJmond zoveel mogelijk te verminderen. De trajecten voor de vergunning betreffen op hoofdlijnen:

- **Actualiseren:** De actualisatie is bedoeld om voorschriften van de vergunning langs te lopen om na te gaan of deze aan de meest actuele wet- en regelgeving voldoet en of de vergunningvoorschriften kunnen worden aangescherpt. Actualiseren van de vergunning blijft altijd een continu proces, ook na de komende twee jaar. In de toekomst zullen er immers opnieuw wijzigingen in wet- en regelgeving plaatsvinden die we weer in de vergunning verwerken.
- **Opvolging onderzoek vergunningen belangrijkste fabrieken:** Recent is de vergunning van beide Kookfabrieken, beide Hoogovens, Pelletfabriek, Sinterfabriek en Oxystaal fabriek in opdracht van de OD NZKG onderzocht door een extern bureau (SPPS). De aanbevelingen van dit onderzoek voeren we uit.
- **Digitalisering:** Via digitalisering maken we de vergunning overzichtelijk en beter raadpleegbaar. Met het digitaliseringsproces lopen we vergunningvoorschriften ook meteen door om na te gaan of deze actualisatie behoeven.
- **Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS):** Zoals in hoofdstuk 4 is aangegeven inventariseren we de uitstoot van ZZS. Iedere 5 jaar moeten bedrijven informatie aanleveren over ZZS en de mogelijkheden voor minimalisatie. Op basis van de inventarisatie volgt een overzicht van de emissie-eisen in de vergunning die aangescherpt moeten worden omdat deze stoffen de gestelde grenswaarden overschrijden buiten het terrein van Tata. Indien dit het geval is scherpen we de vergunning aan. Een deel van deze ZZS aanscherpingen volgt later omdat de minimalisatieverplichting voor verschillende stoffen pas vanaf 2025 van kracht wordt. In 2025 nemen we die aanscherpingen mee in de reguliere continue actualisatie van de vergunning.
- **Stof:** De grootste bijdrage aan stof komt van zogenoemde open bronnen op het terrein. Dit zijn de menghoppen, opslagen en de wegen. Hier is winst mogelijk door “good housekeeping”. Dit betreft niet zo zeer uitstoot normen voor bijvoorbeeld een filterinstallatie, maar voorschriften over gedrag en goede werkwijzen waardoor stofverspreiding tegen wordt gegaan. Specifiek voor stof gaan we gedrag- en werkvoorschriften in de vergunning opnemen om stofverspreiding tegen te gaan.
- **Geur:** In het [provinciaal geurbeleid](#) zijn grens- en richtwaarden opgenomen. Voor complexe bedrijven als Tata Steel, waarbij sprake is van meerdere geurbronnen, kan de provincie afwijken van deze grens- en richtwaarden om een zogenaamd aanvaardbaar hinderniveau vast te stellen. Uitgangspunt van het provinciaal geurbeleid ten aanzien van Tata Steel is voldoen aan de BBT eisen voor geur. We moeten nog een definitief besluit nemen over geur bij Tata Steel op basis van het provinciaal geurbeleid. De planning is om dit besluit begin 2021 te nemen. Bij het besluit over geur maken we een afweging tussen verschillende onderdelen: de BBT's, maar ook de geurklachten, het klachtenpatroon en gegevens van eNoses (elektronische neuzen). Met het besluit over geur creëren we een beter handhaafbare situatie. Ook nemen we een onderzoeks- en inspanningsverplichting op met als doel een steeds verdere verbetering.
- **Geluid:** De scherpe toename van geluidsklachten in 2019 is vooral toe te schrijven aan het in september 2019 geopende schrootveld 3. De OD NZKG gaat werk- en handeling voorschriften in de vergunning vastleggen om geluid van schrootveld 3 te beperken. Het gaat dan om het vastleggen van de wijze van handelen waarbij de minste geluidsoverlast ontstaat. De OD NZKG gaat dergelijke voorschriften ook bij andere geluidsbronnen in de vergunning opnemen.

Kaders en grenzen bij aanscherping van de vergunning

De vergunning scherpen we met bovenstaande punten op alle manieren aan waar de wet- en regelgeving dat mogelijk maakt. Dat doen we bovendien versneld, namelijk binnen twee jaar. De provincie en de OD NZKG doen daarmee wat binnen de grenzen van de bevoegdheid ligt om de vergunning aan te scherpen.

Er zijn dus grenzen aan de bevoegdheid van de provincie. De omgeving vraagt de overheid met enige regelmaat om de vergunning dusdanig aan te scherpen dat in het bijzonder de Kooksfabriek 2 gesloten wordt. En dat Tata Steel in de vergunning een productieplafond heeft terwijl de daadwerkelijke productie lager ligt. Het verzoek is dan om deze “ruimte in de productie” met een aangepaste vergunning weg te nemen. Die bevoegdheid heeft de provincie echter niet, een vergunning is namelijk ook een verkregen recht. Met de actualisatie en aanscherping van de vergunning sturen we op zaken als emissieplafonds en maximale uitstoot. Kortom, op het zoveel mogelijk verminderen van de negatieve effecten van Tata Steel op de gezondheid en de veiligheid in de IJmond.

DE KOOKSFABRIEKEN

Van de twee Kooksfabrieken is bekend dat deze een belangrijke bron van NOx uitstoot zijn en dat ze bovendien geuroverlast geven. Van alle fabrieken van Tata Steel weten we dat met name Kooksfabriek 2 verouderd is en problemen geeft. De Kooksfabrieken verdienen bijzondere VTH aandacht. In de trajecten voor de actualisatie van de vergunning hebben de Kooksfabrieken daarom de eerste prioriteit. Verder zet de OD NZKG de handhaving op rauwe Kooks voort.

Extra Toezicht & handhaving Tata Steel

Toezicht is bedoeld om te controleren of Tata Steel zich houdt aan de vergunning. Als dit niet het geval blijkt volgt handhaving. We zetten extra toezicht en handhaving in voor Tata Steel. Intensiever toezicht hebben we reeds ingezet op de Kooksfabrieken. De extra inzet bestaat uit:

- **Extra toezicht op met name de fabrieken van Tata Steel met de meeste invloed op de gezondheid en veiligheid:** De komende jaren houden we extra toezicht met extra inspecteurs. Waar nodig volgt handhaving.
- **Toezicht dichterbij Tata Steel:** Wij willen dat de toezichthouders letterlijk dichterbij Tata Steel zitten. We openen een OD NZKG loket in Wijk aan Zee. Hiermee kunnen we beter toezicht houden en kan sneller worden gereageerd op klachten.
- **Innovatie en versterken van het toezichtinstrumentarium:** De OD NZKG gaat onderzoeken welke vernieuwende manieren voor toezicht er zijn en of die bij Tata Steel toegepast kunnen worden. Voorbeelden zijn diepere data analyses om gericht toezicht op te baseren en onderzoeken onder welke (juridische) voorwaarden vormen van cameratoezicht mogelijk zijn.

BESTUURLIJK EN BELEIDSMATIG

Aanvullende op het wettelijk en afdwingbare zetten we ook een aantal bestuurlijke en beleidsmatige acties in.

- **Pelletfabriek**

Voor de Pelletfabriek is door Tata Steel vrijwillig een kosteneffectiviteitsonderzoek uitgevoerd, onder andere na overleg met de provincie. Dit onderzoek gaat over een technische maatregel voor het terugdringen van NO_x-uitstoot. Het kosteneffectiviteits-onderzoek voor NO_x wordt beoordeeld door de OD NZKG. Afhankelijk van de uitkomst kan dit binnen het VTH-spoor tot een wijziging van de vergunning leiden. Nog in 2020 nemen wij een standpunt in over het vervolgtraject op basis van het kosteneffectiviteitsonderzoek.

De Pelletfabriek is de belangrijkste NO_x bron van Tata Steel en verantwoordelijk voor ongeveer 90% van de loodemissies. De Pelletfabriek is ook een bron van cadmium (een ZZS) en van fijn stof. De provincie heeft Tata Steel begin 2020 een brief gestuurd met het verzoek in het kosteneffectiviteitsonderzoek breder te kijken dan enkel NO_x en ook ZZS in het onderzoek mee te nemen. In de toekomstplannen van Tata Steel blijft de Pelletfabriek nog lang in gebruik. Wij vinden het daarom extra belangrijk dat bij deze fabriek maatregelen worden genomen.

- **Europese wetgeving voor vergunningverlening: Best Beschikbare Technieken**

De Best Beschikbare Technieken (BBT) referentiedocumenten (BREF's) vormen een belangrijk kader voor de vergunningverlening bij Tata Steel. BREF's worden opgesteld onder leiding van de Europese Commissie. Actuele BREF's zijn van belang om via vergunningverlening nieuwe technieken toe te laten passen. Op grond van de Richtlijn Industriële Emissies (RIE) moet de Europese Commissie ernaar streven de BREF's uiterlijk acht jaar na de publicatie van de vorige versie bij te werken. Verschillende voor Tata Steel relevante BREF's zijn ouder dan 8 jaar. De voor Tata Steel meest relevante is de BREF IJzer en Staal van 2012. De provincie en gemeenten zullen op basis van het Programma Tata Steel er bij de verantwoordelijke minister of staatssecretaris op aan dringen om de Europese Commissie te bewegen het proces om deze BREF te actualiseren in gang te zetten.

Om stofoverlast bij de mengvelden volledig te voorkomen is feitelijk maar één oplossing denkbaar en dat is overkapping. Dit is een dure maatregel en niet voorgeschreven in de conclusies van de betreffende BREF op- en overslag (2006). In Taranto (Italië) is wel een vergelijkbare maatregel genomen. De maatregel kan bij de herziening van de BREF op- en overslag mogelijk als een nieuwe Europese BBT voor grondstoffenopslag opgevoerd worden. Bij het verzoek aan de minister of staatssecretaris om de Europese regelgeving te actualiseren zullen wij daarom ook vragen om inzet voor de actualisatie van de BREF op- en overslag.

- **Technische maatregelen stofreductie versnellen: Smidse kappen, tertiaire afzuiging**

Tata Steel heeft zelf het initiatief genomen voor verschillende technische maatregelen om de verspreiding van stof tegen te gaan. Dit vinden wij een goede ontwikkeling. Dit betreft de "smidse kappen" bij beide Hoogovens. Hiermee kunnen de zichtbare stofemissies bij de Hoogovens worden verminderd. Voor de Oxystaalfabriek onderzoekt Tata Steel de realisatie van een tertiaire afzuigingsinstallatie. Hiermee kunnen de zichtbare stofemissies uit het dak van de Oxystaalfabriek die met enige regelmaat voorkomen worden verminderd. De Smidse kappen zijn voor Hoogoven 6 voorsnog voorzien voor 2022 (met een renovatie). Voor Hoogoven 7 is nog geen voorgenomen planning bekend. Voor de tertiaire afzuiging is ook nog geen planning bekend. De OD NZKG onderzoekt of de realisatie van "smidse kappen" ambtshalve in de vergunning kan worden opgenomen. Dit betreft echter nog niet het tijdstip van realisatie. De provincie en de IJmondgemeenten gaan daarom in overleg met Tata Steel om te onderzoeken of een snellere realisatie van deze maatregelen mogelijk is.

- **Onderzoek naar stofschermen en overkappingen**

In overleg met Tata Steel willen wij onderzoeken of bij Harsco Metals verdere overkapping of afscherming (net als met de Rozaslakhal) mogelijk en zinvol is. Daarnaast gaan wij onderzoeken of de in het eerdere onderzoek “Vervolgonderzoek fijn stof emissies IJmond fase 3” (september 2011) onderzochte maatregelen op dit moment wel opportuun zijn om uit te voeren. Dit betreft stofschermen, stofmonitoring per windrichting en overkappen van de grote opslagen bij de grondstoffenlogistiek. Specifiek wordt onderzocht of er in de provinciale uitvoeringsregeling van het Programma Gezonde leefomgeving subsidiemogelijkheden zijn voor dit soort bovenwettelijke maatregelen bij de industrie (BBT+).

De doelstelling van dit onderdeel overlapt deels met de paragraaf over stofoverlast bij “Europese wetgeving voor vergunningverlening: Best Beschikbare Technieken”. Het is de verwachting dat een herziening van de BREF op- en overslag meerdere jaren in beslag neemt. Bovendien is de uitkomst niet op voorhand bekend. Door zelf met Tata Steel in overleg te gaan en naar de eigen provinciale subsidiemogelijkheden te kijken is naar verwachting eerder resultaat mogelijk.

- **Pilot Industrie Schone Lucht Akkoord**

Bij de beschrijving van BBT's wordt een bandbreedte weergegeven waarbinnen prestaties van een bedrijf en/of toegepaste techniek moet vallen. In het kader van het Schone Lucht Akkoord (SLA) verkennen de 12 provincies gezamenlijk of het mogelijk is om scherper te vergunnen bij industriële bedrijven. Met andere woorden, of het mogelijk is te sturen op de onderkant BBT-bandbreedte (zo min mogelijk uitstoot). Dit richt zich op nieuwe of geactualiseerde vergunningen die vanaf 2021 worden afgegeven. Om te sturen op de onderkant van de BBT-bandbreedte is het in ieder geval nodig dat de provincie Noord-Holland hier beleid voor vaststelt. De provincie onderzoekt de resultaten van de pilot industrie zodra deze bekend zijn, en besluit op basis daarvan of het nodig en nuttig is om hier aanvullend beleid voor vast te stellen.

- **Roadmap 2030 Tata Steel**

De [Roadmap 2030](#) is van Tata Steel zelf, het is geen verplichting op grond van de wet of een vergunning. De overheid kan de voortgang van de Roadmap 2030 daarom niet afdwingen. De provincie en de IJmondgemeenten hebben medio 2019 in een [reactie](#) laten weten dat de Roadmap 2030 te veel is geformuleerd in termen van overlast, terwijl de maatschappelijke zorg is gericht op gezondheid. In de Roadmap 2030 is gezondheid als thema onderbelicht omdat Tata Steel zich richt op het voldoen aan milieuwetgeving. Vanuit de provincie en de IJmondgemeenten biedt deze insteek onvoldoende perspectief op de lange termijn omdat inwoners meer duidelijkheid willen krijgen over de gezondheidseffecten van Tata Steel, en er steeds meer waarde wordt gehecht aan een duurzame toekomst. Los van deze kritische reactie is de Roadmap 2030 een gegeven. De provincie en de gemeenten zullen de voortgang van de Roadmap 2030 monitoren en Tata Steel waar nodig aanspreken op de voortgang. Aan verschillende onderdelen van de Roadmap 2030 zit een VTH-traject vast, bijvoorbeeld bij de aanvraag voor een nieuwe vergunning. Wij vragen Tata Steel om bij de uitvoering van de Roadmap 2030 de maatregelen die voor de gezondheid het meest relevant zijn als eerste uit te voeren.

- **Overig: Structureel overleg met Tata Steel**

Naast bovenstaande specifieke punten is er altijd een zekere wisselwerking tussen het wettelijk en afdwingbare enerzijds en het bestuurlijk en beleidsmatige anderzijds. We nemen bijvoorbeeld een formeel besluit voor geur (wettelijk en afdwingbaar). Dat neemt niet weg dat we daarnaast met Tata Steel het gesprek voeren over aanvullende maatregelen om overlast door geur te reduceren. Bijvoorbeeld op basis van de resultaten van de gegevens uit het gezamenlijke eNose netwerk van de provincie en Tata Steel. Aanvullende maatregelen en mogelijkheden om de negatieve effecten van Tata Steel op de gezondheid en veiligheid in de IJmond zoveel mogelijk te verminderen zijn voortdurend onderwerp van gesprek. In het bijzonder voor de aspecten die veel klachten en overlast opleveren, te weten geur, geluid en stof.

SCHONE LUCHT AKKOORD: FIJN STOF EN STIKSTOFDIOXIDE

Begin januari 2020 is het [Schone Lucht Akkoord](#) (SLA) ondertekend, ook door de provincie Noord-Holland en de IJmondgemeenten. Vanuit het SLA wordt gestreefd naar een permanente verbetering van de luchtkwaliteit om gezondheidswinst te realiseren. Het SLA richt zich daarbij op het behalen van de advieswaarden van de World Health Organization (WHO) voor fijn stof (pm₁₀, pm_{2,5}) en stikstofdioxide (NO₂) in 2030.

Fijn stof

De vergunning normeert de uitstoot van stoffen, en die stoffen kunnen ook in de vorm van fijn stof voorkomen. Zo is er bijvoorbeeld voor de emissie van lood een norm, en loodemissie kan als fijn stof naar buiten komen. Als emissies in het algemeen afnemen, zal ook de fijnstofemissie afnemen. Verschillende in dit hoofdstuk genoemde maatregelen zullen daarom bijdragen aan de reductie van fijn stof. Het traject voor Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) is bijvoorbeeld van belang. In de praktijk kan het verminderen van ZZS bijdragen aan vermindering van de emissie van fijn stof. Daarnaast kunnen de in dit hoofdstuk genoemde maatregelen om het aandeel van (grof)stof te verminderen in het bijzonder bijdragen aan de vermindering van fijn stof omdat (grof)stof doorgaans ook een fijnstofelement in zich heeft. Tot slot wordt begin 2021 de filterinstallatie bij de Sinterkoelers in gebruik genomen met reductie van fijnstofemissie tot gevolg.

Stikstofoxiden (NO_x)

Vermindering van NO_x-uitstoot is sinds de Raad van State uitspraak over de Programmatische Aanpak Stikstof in 2019 extra urgent geworden. NO_x of stikstofoxiden is de verzamelnaam voor stikstofmonoxide (NO) en stikstofdioxide (NO₂). In het eerste advies van het Adviescollege Stikstofproblematiek wordt de provincies geadviseerd in beeld te brengen in hoeverre verschillende industriële sectoren een negatieve bijdrage leveren aan de stikstofdepositie in stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Dit is een aanvullende reden, los van gezondheid, om de uitstoot van NO_x zo veel mogelijk te beperken. Binnen de huidige VTH-kaders zijn bij Tata Steel optimalisaties mogelijk om de NO₂ uitstoot te verminderen. Dit is onderdeel van verschillende in dit hoofdstuk genoemde trajecten en maatregelen.

Tata Steel grenst aan twee stikstofgevoelige natuurgebieden (Noord-Hollands Duinreservaat en Kennemerland-Zuid). De provincie werkt voor deze en andere stikstofgevoelige gebieden aan een gebiedsgerichte aanpak. Tata Steel wordt net als andere belanghebbenden in deze gebiedsgerichte aanpak betrokken. Verder wordt door de Rijksoverheid gewerkt aan verschillende oplossingsrichtingen voor de stikstofproblematiek.

ACTIES EN GEWENSTE RESULTATEN

Wat	Wie	Wanneer	Gewenst resultaat
Uitvoeringsprogramma VTH Tata Steel 2020 - 2022: a. Regulier uitvoering VTH-taken b. Intensivering VTH-taken: Versneld aanscherpen vergunning Tata Steel Extra toezicht & Handhaving Tata Steel	OD NZKG	Vaststellen programma: 2020 Uitvoering: 2020-2022 2020 - 2022 2020 – 2022	Een integrale uitvoering van de VTH-taken bij Tata Steel Aangescherpte vergunning waar mogelijk binnen wet- en regelgeving Betere naleving vergunning
Kosteneffectiviteitsonderzoek NOx Pelletfabriek	Provincie /OD NZKG	2020 standpunt over vervolgtraject. Duur vervolgtraject nog niet bekend.	Minder NOx, lood en ZZS-emissies
EU/Rijk verzoeken actualiseren BREF's/BBT's	Provincie en gemeenten	Q1 2021 brief aan het Rijk versturen, traject daarna nog niet bekend.	Geactualiseerde BBT's met aanvullende mogelijkheden in de vergunning
Inzet voor afspraken over snellere realisatie technische maatregelen stofreductie	Provincie/OD NZKG	Q3 2021	Afspraak over realisatie technische maatregelen stof
Onderzoek stofschermen en overkapping	Provincie/OD NZKG	Q4 2021	Inzicht in mogelijkheden stofreductie
Pilot Industrie Schone Lucht Akkoord	Provincie	2020 (onderzoek) en 2021 (besluit beleidsregel)	Meer mogelijkheden om in de vergunning te sturen op minder emissies
Monitoren voortgang Roadmap 2030 Tata Steel	Provincie en gemeenten	Doorlopend tot 2030	Zicht houden op implementatie aangekondigde maatregelen Roadmap 2030
Structureel in overleg met Tata Steel	Provincie	Afspraak voor structureel overleg in 2020, daarna doorlopend	Aanvullende maatregelen voor de gezondheid en veiligheid in de IJmond

GEZONDERE LEEFOMGEVING OP DE LANGE TERMIJN: INNOVATIEVE EN DUURZAME STAALPRODUCTIE

HUIDIGE SITUATIE

De ambitie van Tata Steel is om in 2050 CO₂-neutraal staal te maken. Dit wil Tata Steel bereiken met CO₂-opslag van de emissies uit hoogovens en HISarna, door staal te recyclen (meer schroot in te zetten) en, mogelijk, door in een “Direct Reduced Iron-installatie” (DRI) ijzererts te verwerken met waterstof. De exacte mix aan maatregelen en processen voor de lange termijn ligt nog niet vast en zal gaandeweg vorm moeten krijgen. Het is primair de verantwoordelijkheid van Tata Steel zelf hoe zij dit precies vorm willen geven. De CO₂-opslag van de hoogovens en HISarna wil Tata Steel in de verdere toekomst afbouwen door de CO₂ niet op te slaan maar te gebruiken voor nuttige chemische producten.

De ambities van Tata Steel (zie kader) omvatten een nieuw en innovatief bedrijf. Voor de economische levensvatbaarheid van Tata Steel op de langere termijn is deze ambitie van belang. Tata Steel zal gedurende de energietransitie de omslag moeten maken naar minder tot geen uitstoot van CO₂. De reductie van CO₂ is een belangrijke beweegreden voor de ambitie van Tata Steel. Gezien de Klimaatwet en de Europese doelstelling voor CO₂ reductie is dit logisch. CO₂ reductie leidt op zichzelf niet tot gezondheidswinst voor de omgeving van Tata Steel. Wel is de opgave voor CO₂ de belangrijkste aanjager voor algehele verduurzaming en innovatie. Die zelfde verduurzaming en innovatie leidt tot nieuwe technologie waarmee Tata Steel in de toekomst beduidend minder emissies en daarmee minder impact op de gezondheid in de IJmond heeft. Strak vergunnen en handhaven is belangrijk. Maar de echte gezondheidswinst kan Tata Steel behalen met forse innovatie.

AMBITIE TATA STEEL RICHTING 2050

Tata Steel heeft een langetermijnstrategie tot 2050 voor een duurzame toekomst in IJmuiden waarbij vanaf 2050 CO₂-neutraal staal wordt geproduceerd. De ambitie van Tata Steel voor een duurzame toekomst en CO₂-neutraal staal is op hoofdlijnen:

CO₂ opslag en hergebruik: Voor de middellange termijn (2030) wil Tata Steel CO₂ opslag & hergebruik inzetten om aan de CO₂ doelstellingen te voldoen: Gasunie, EBN, Port of Amsterdam en Tata Steel hebben in 2019 een haalbaarheidsstudie naar afvang, transport, opslag en hergebruik van CO₂ afgerond. Voor dit zogenaamde Athos project is inmiddels een marktverkenning uitgevoerd en de resultaten hiervan zijn positief. Vervolgens zal eind 2020 duidelijk worden welke partijen gaan samenwerken omdat dit project uit te voeren (<https://athosccus.nl>).

Hisarna: Staal produceren met de Hisarna technologie. Dit is een eerste stap in het produceren van staal zonder dat ertsvoorbereiding en kooksproductie nodig zijn. Op dit moment staat in IJmuiden een proeffabriek van Hisarna. Tata Steel is voornemens om een eerste Hisarna op industriële schaal (circa 1 miljoen ton) rond 2030-2035 in IJmuiden te realiseren. Dat zou betekenen dat de Kooksfabrieken, Pelletfabriek en/of Sinterfabriek op termijn terug kunnen in productie waardoor de emissies van deze fabrieken omlaag gaan.

Waterstof: Op de langere termijn (na 2035) verwacht Tata Steel dat waterstof beschikbaar komt om de opslag van CO₂ uit te faseren. Met waterstof kan in een zogenaamde “Direct Reduced Iron” installatie van ijzererts staal worden gemaakt. Ook kan met waterstof CO₂ worden omgezet in chemische producten. Hier zijn grote hoeveelheden waterstof voor nodig en daarmee grote hoeveelheden (wind)energie. Tata Steel heeft in samenwerking met chemiebedrijf Nouryon en Port of Amsterdam aangekondigd om te werken aan de ontwikkeling van een waterstofcluster. Deze bedrijven onderzoeken de haalbaarheid van een water elektrolyse-installatie voor de productie van waterstof en zuurstof op het terrein van Tata Steel in IJmuiden (project Hermes). Tevens wordt ingezet op het ontwikkelen van faciliteiten waarmee waterstof kan worden aangeleverd uit andere delen van Nederland en Europa, bijvoorbeeld uit Groningen.

Zie voor meer informatie over de ambities van Tata Steel op [de website](#).

De regionale overheden hebben de [Visie Noordzeekanaalgebied 2040](#) vastgesteld. Samen met de hieruit volgende Ontwikkelstrategie Energietransitie NZKG geeft dit de inhoudelijke kaders van de overheden om de energietransitie in de hele regio randvoorwaardelijk mogelijk te maken. Gemeenten, energienetwerkbeheerders, Rijk en provincie werken in het Bestuursplatform Energietransitie samen om zo snel mogelijk de benodigde infrastructuur op orde te krijgen. Wetgeving en subsidie vanuit het Rijk zijn er nog niet of niet voldoende. Vanuit het Bestuursplatform Energietransitie wordt hierover gesproken met de verantwoordelijke ministeries. Concreet inzicht in het tijdsplan en vooral in de investeringen van Tata Steel voor de ambities van 2050 ontbreekt nog. De overheden hebben dit concrete inzicht nodig om het gesprek over de benodigde financiën beter te kunnen voeren met het Rijk en Europa, om zo in 2050 daadwerkelijk CO₂ neutraal te zijn.

VISIE NOORDZEEKANAALGEBIED 2040 EN ONTWIKKELSTRATEGIE ENERGIETRANSITIE NZKG

De raden van de gemeenten Amsterdam, Beverwijk, Haarlemmerliede Spaarnwoude (nu gemeente Haarlemmermeer), Velsen en Zaanstad en Provinciale Staten van Noord-Holland hebben in 2018 de Visie Noordzeekanaalgebied 2040 vastgesteld en aangenomen als richtsnoer voor toekomstig beleid. Doel van deze visie is om met het Noordzeekanaalgebied een bijdrage te leveren aan het versterken van de internationale concurrentiepositie van de MRA (Metropoolregio Amsterdam). Hierbij spelen energietransitie en leefbaarheid een belangrijke rol. Inmiddels is er ook de Ontwikkelstrategie Energietransitie NZKG, met als doel om in 2050 een bijna volledig CO₂-neutrale en circulaire economie te hebben. De belangrijkste maatregelen die nodig zijn:

- De elektriciteitsinfrastructuur in het gebied moet worden verzaamd. De vraag naar elektriciteit groeit door bijvoorbeeld elektrificatie in de industrie en elektrisch vervoer.
- De aardgasinfrastructuur moet geleidelijk worden omgebouwd naar een waterstofinfrastructuur, inclusief een aansluiting op een landelijk waterstoftransportnetwerk.
- Er is een CO₂-net nodig. Dit netwerk kan gerealiseerd worden door het bestaande CO₂-net van OCAP uit te breiden naar Afval Energiebedrijf Amsterdam (AEB) en naar Tata Steel, en met een afvoermogelijkheid vanuit het NZKG naar ondergrondse opslag in lege aardgasvelden onder de Noordzee.

Inmiddels is op basis van de klimaattaafel Industrie een koploperstafel opgezet waar de vijf Nederlandse Industrieclusters en de overheden gezamenlijk werken aan de acties die het mogelijk moeten maken om in 2050 CO₂-neutraal te zijn. Vanuit het ministerie van Economische Zaken is een Task Force infrastructuur opgericht die voor versnelling moet zorgen in de aanleg van de infrastructuur. Bedrijven zijn immers op dit moment niet in staat om minder fossiele brandstoffen te gebruiken omdat er geen alternatieven voorhanden zijn. Het elektriciteitsnetwerk is hiervoor nog onvoldoende, elektrificeren van bedrijven kan 15 jaar duren. Er is ook nog geen waterstofnetwerk.

AMBITIE

De provincie en de IJmondgemeenten juichen de door Tata Steel geformuleerde ambities voor 2050 toe. De ambitie is gericht op een duurzaam en innovatief Tata Steel waarin de economische belangen van Tata Steel op de lange termijn zijn geborgd. De ambitie past bij de maatschappelijke opgave van een gezondere en veilige leefomgeving in de IJmond omdat de innovaties voor duurzaamheid gepaard gaan met minder emissies en dus met minder negatieve gevolgen voor de gezondheid: De economie van de toekomst is een schone economie. CO₂-neutraliteit, de energietransitie en het zoveel mogelijk reduceren van schadelijke emissies en geluid zijn bewegingen die de positie en de gedragenheid van de staalindustrie en de daarbij behorende werkgelegenheid in de IJmond, in Nederland en in de wereld sterk, toekomstbestendig en houdbaar maken. Dit is een proces van de lange adem en dit zal investeringen vergen van alle betrokken partijen.

Een ambitie is mooi, maar dit betekent nog niet dat er daadwerkelijk investeringsbesluiten zijn genomen. Niet voor niets is in de [reactie op de Roadmap 2030](#) verwoord dat de Roadmap 2030 onvoldoende perspectief lijkt te bieden op de uitdagingen voor duurzame staalproductie. Ons doel is om Tata Steel te bewegen tot het maken van concretere plannen, in termen van tijd en investeringen tot 2050. De tijdsplanning van Tata Steel is in de 2de helft van 2020 iets concreter geworden. Met de eerste voornemens van Tata Steel zouden rond 2035 de Kooksfabriek 2, Hoogoven 6 en de Sinterfabriek gefaseerd kunnen verdwijnen. Dit is echter nog niet formeel vastgelegd en met name op de benodigde investeringen is onvoldoende zicht. Tata Steel geeft hierbij bovendien aan dat financiële hulp van de overheid hiervoor nodig is. Als overheden blijven wij ons met de Visie Noordzeekanaalgebied 2040 en

de ontwikkelstrategie energietransitie NZKG inspannen om de ambities van Tata Steel om in 2050 CO₂ neutraal staal te produceren randvoorwaardelijk mogelijk te maken. Ook hiervoor is een concreet pad noodzakelijk om de goede dialoog te kunnen voeren over een duurzame en gezonde toekomst.

WAT GAAN WE DOEN?

In gesprek met Tata Steel over tijdspad en investeringen richting 2035 en 2050

Wij blijven met Tata Steel in gesprek met het doel duidelijkheid te krijgen over de planning en de investeringen voor de realisatie van de ambities van Tata Steel richting 2035 en 2050. Punten daarbij zijn:

- Op de weg naar 2050 komen het belang van de aandacht voor gezondheid die nu nodig is en de benodigde investering voor het Tata Steel van 2050 elkaar tegen. Hoelang worden de Kooksfabrieken bijvoorbeeld nog gebruikt? Als Kooksfabriek 2 tot uiterlijk 2035 in gebruik blijft moet aan alle regels worden voldaan en vinden wij dat de overlast moet verminderen.
- Oude en nieuwe technologieën zullen tot 2050 een bepaalde periode tijdelijk naast elkaar bestaan. Dit brengt met zich mee dat er tijdelijk juist meer milieu- en veiligheidsruimte nodig is. Een grote waterstofopslag stelt bijvoorbeeld eisen aan veiligheidscontouren, en een compressorstation voor CO₂ kan nieuwe geluidsbelasting met zich meebrengen. Dit stelt de provincie en de IJmondgemeenten voor een opgave in de wijze waarop vergunningen worden verstrekt en met bestemmingsplannen wordt omgegaan. Hier moet tijdig op ingespeeld kunnen worden. Vanuit de Visie NZKG 2040 en Ontwikkelstrategie Energietransitie wordt gewerkt aan een digitale tool om dit soort zaken inzichtelijk te maken. Deze moet ook door Tata Steel worden gevuld.
- Wij hebben behoefte aan concreter uitgewerkte plannen van Tata Steel om de ambities van 2050 te bereiken: concreet zicht op nieuwe technologieën (Hlsarna, waterstof) met een planning en investeringsvoornemens die duidelijk maken hoe lang oude technologieën in gebruik blijven. Specifiek voor de Kooksfabriek 2 willen wij weten of gebruik tot 2035 wel verantwoord kan.

Wij willen eind 2022 op deze drie punten duidelijkheid van Tata Steel en daar op hoofdlijnen afspraken over hebben gemaakt.

In gesprek met de Rijksoverheid

Tata Steel is zelf in gesprek met de Rijksoverheid over wat er nodig is voor de toekomst. De inzet van de Rijksoverheid is een duurzaam, economisch levensvatbaar en innovatief Tata Steel. CO₂ reductie en de energietransitie zijn daarbij belangrijke leidende principes. Het is goed dat dit gebeurt, zoals in dit hoofdstuk eerder is aangegeven leidt dit op lange termijn ook tot minder negatieve effecten voor de gezondheid. De provincie en gemeenten zoeken de Rijksoverheid ook zelf op. Inzet daarbij is:

- De lange termijn beweging en investering voor CO₂ reductie en energietransitie is goed. Wij vinden het van belang om gezondheid daar als belangrijk aandachtspunt aan toe te voegen. Op de lange termijn, maar ook op de kortere termijn. We moeten als gezamenlijke Nederlandse overheden – IJmond gemeenten, provincie Noord-Holland en de Rijksoverheid - afgestemd met Tata Steel het gesprek voeren. Alle belangen – en daarvoor benodigde investeringen – moeten in beeld zijn.
- Bij de energietransitie van Tata Steel (en van het gehele NZKG gebied) zullen milieudilemma's ontstaan: Zoals gezegd kunnen de benodigde ruimte voor externe veiligheid en geluid bijvoorbeeld knelpunten op gaan leveren. Het gesprek met het Rijk moet tijdig worden gevoerd om deze knelpunten in beeld te hebben en problemen voor te zijn.

Onderdeel van het gesprek met de Rijksoverheid zijn ook het in hoofdstuk 4 (Gezondheid in beeld) genoemde verzoek om de IJmond aan de te wijzen als “hoog blootgestelde locatie” in het kader van het SLA en de in hoofdstuk 5 (Versterken uitvoering VTH) genoemde inzet voor actualisatie van BBT's.

Wij willen vanaf de vaststelling van het Programma Tata Steel 2020 – 2050 met het Rijk op structurele basis het gesprek voeren over deze punten.

ACTIES EN GEWENSTE RESULTATEN

Wat	Wie	Wanneer	Gewenst resultaat
In gesprek met Tata Steel over tijdspad en investeringen richting 2035 en 2050	Provincie en gemeenten	Start in 2020, duidelijkheid en afspraken op hoofdlijnen in 2022	<ul style="list-style-type: none"> - Zicht op realisatie ambities Tata Steel 2035 en 2050. - Beter gesprek met Rijk (en Europa) over financiële middelen - Duidelijkheid over de levensduur van Kooksfabriek 2 - Zicht op de dilemma's van de toekomst
In gesprek met de Rijksoverheid	Provincie en gemeenten	Start in 2020	<ul style="list-style-type: none"> - Gezondheid onderdeel van gesprek tussen de Rijksoverheid en Tata Steel - Milieudilemma's energietransitie Tata Steel onder de aandacht

SAMENWERKING, OMGEVING, COMMUNICATIE & INFORMATIE

HUIDIGE SITUATIE

De provincie en de IJmondgemeenten trekken in het Tata Steel dossier in het belang van de omgeving en de inwoners op als één overheid. Deze beweging hebben we reeds ingezet na de gezamenlijke bijeenkomsten rondom de grafietregens en bestuurlijk door het starten van het Bestuurlijk Overleg Industrie & Gezondheid IJmond eind 2019. De gezamenlijk uitwerking van dit Programma Tata Steel versterkt de samenwerking verder.

Eind 2018 hebben we naar aanleiding van de grafietregens twee bewonersavonden georganiseerd. Daar kwam onder meer naar voren dat inwoners goede publiekscommunicatie en een juiste afhandeling van klachten belangrijk vinden. En ook bij het opstellen van dit programma zochten we met bijeenkomsten de dialoog op met de omgeving en met Tata Steel.

AMBITIE

Voor een gezondere leefomgeving in de IJmond vinden we samenwerking tussen alle betrokken overheden en Tata Steel én contact met de omgeving van groot belang. Die samenwerking kan nog veel beter. Het Programma Tata Steel vormt de basis om die samenwerking verder vorm te geven. Werken als één overheid maakt de dialoog met Tata Steel effectiever en de activiteiten van de verschillende overheden worden beter op elkaar afgestemd. Ook met bewoners wordt als één overheid de dialoog aangegaan over Tata Steel. Dit krijgt structureel vorm in een Omgevingsoverleg Industrie & Gezondheid IJmond. Daarnaast wordt de omgeving op verschillende manieren meer centraal gesteld. De OD NZKC speelt hier een belangrijke rol in. Ook dit is onderdeel van het in hoofdstuk 5 genoemde Uitvoeringsprogramma VTH Tata Steel 2020 - 2022. Voor de dialoog met de omgeving is goede en toegankelijke informatie een basisvoorwaarde. De overheden en de uitvoerende diensten zetten daarom in op het verder verbeteren en ontsluiten van goede, eenduidige en vindbare informatie.

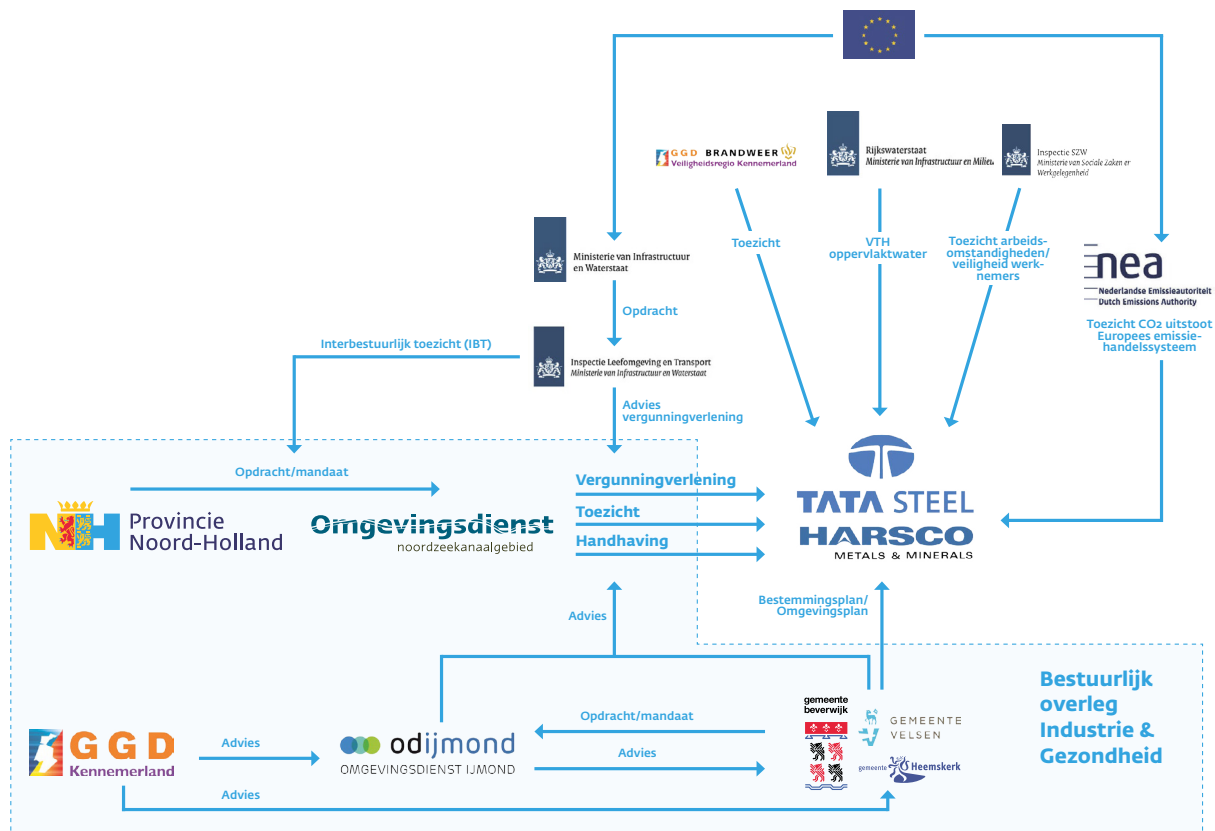
WAT GAAN WE DOEN?

Optreden als één overheid

Sinds november 2019 overleggen de provincie Noord-Holland, de IJmondgemeenten, de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (OD NZKG), de Omgevingsdienst IJmond en de GGD Kennemerland periodiek in het Bestuurlijk Overleg Industrie & Gezondheid IJmond. Tata Steel is daarbij niet het enige, maar wel een zeer belangrijk onderwerp. Via dit overleg, en via een ambtelijke werkgroep met vertegenwoordiging vanuit alle betrokken partners, houden wij elkaar op de hoogte en maken we waar nodig afspraken. Het optreden naar buiten als één overheid krijgt met dit overleg op bestuurlijk niveau vorm. Het overleg wordt voorgezeten door een onafhankelijk voorzitter.

Samenwerking partijen buiten het Programma Tata Steel

Naast de bij dit programma betrokken overheden zijn er meer overheden met een rol of bevoegdheid richting Tata Steel. Met deze partijen wordt nader contact gelegd om te onderzoeken waar we elkaar kunnen versterken. Dit wordt in eerste instantie in ieder geval gedaan met de Brzo-partners: Rijkswaterstaat en de Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid (ISZW). Voor een overzicht van de rollen en bevoegdheden van de bij Tata Steel betrokken overheden, zie de weergave op de volgende pagina.

Samen voorbereid op de Omgevingswet

De samenwerking in het kader van het Programma Tata Steel is ook nodig ter voorbereiding op de Omgevingswet. Onder meer de bevoegdhedenverdeling tussen provincie en de gemeenten wordt op onderdelen aangepast, ook richting Tata Steel. Gezondheid komt met de Omgevingswet explicieter als belang naar voren waardoor gezondheidsaspecten en de GGD meer betrokken kunnen worden. De Omgevingswet is daarmee een goede kans om het onderwerp gezondheid niet alleen specifiek inzake Tata Steel maar in zijn algemeenheid meer over het voetlicht te brengen. Vooruitlopend daarop wordt de samenwerking tussen de OD NZKG en de GGD Kennemerland verbeterd, bijvoorbeeld bij de beoordeling van de resultaten van het eerder genoemde ZZS-traject.

De Omgevingswet biedt kansen om de samenwerking verder te versterken in samenhangende plannen en instrumenten. Met de komst van de Omgevingswet worden de gemeentelijke bestemmingsplannen vervangen voor de Omgevingsplannen. Gemeenten krijgen ruimte om de omgevingsplannen “globaler en flexibeler” in te richten dan de bestemmingsplannen. Bij de voorbereiding op de Omgevingswet wordt ook gekeken wat er in de Omgevingsplannen nodig is om de ontwikkeling naar de lange termijn ambities van Tata Steel mogelijk te maken.

De omgeving meer centraal stellen: OD NZKG

Onderdeel van het in hoofdstuk 5 genoemde Uitvoeringsprogramma VTH taken Tata Steel 2020 – 2022 van de OD NZKG zijn verschillende stappen waarmee de omgeving meer centraal wordt gesteld. Dit betreft:

- **Omgevingsmanager:** De OD NZKG heeft een omgevingsmanager aangesteld om gestructureerd in gesprek te gaan met de omwonenden van Tata Steel. Belangrijke onderdelen daarbij zijn in dialoog verbanden leggen tussen de zorgen en klachten van omwonenden enerzijds en de inzet van de OD NZKG anderzijds. En de wensen en behoeften van omwonenden mee laten wegen in de prioriteiten en inzet van de OD NZKG.
- **Centraal klachtenloket Tata Steel:** De OD NZKG is het primaire loket voor klachten over Tata Steel. Deze functie wordt verbeterd door het klachtenproces te verbeteren en door meer inzicht te geven in het aantal klachten en wat daarmee wordt gedaan. Ook is er een klachtencoördinator aangesteld. Verder zijn afstemming met andere organisaties en waar nodig een goede doorverwijzing onderdeel van een goed klachtenloket.
- **OD NZKG loket ter plaatse (Wijk aan Zee):** Het in hoofdstuk 5 genoemde OD NZKG loket in Wijk aan Zee maakt de OD NZKG niet alleen effectiever in toezicht en handhaving, maar maakt daarnaast het contact in de omgeving laagdrempeliger.

De Omgeving in beeld

Klachten en vragen geven een beeld van de ervaring van de omgeving over Tata Steel. Aanvullend hierop gaan wij in de vorm van een “opiniepanel” monitoren hoe de leefomgeving van Tata Steel wordt ervaren. Waar mogelijk wordt aangesloten op reeds bestaande onderzoeken of monitors.

Publiekscommunicatie: van reactief naar proactief

Bij Tata Steel gaat het vaak om complexe informatie die vragen en zorgen op kunnen roepen. Het is van belang op een duidelijke manier te communiceren naar de omgeving. Goed vindbare informatie draagt positief bij aan de gezondheidsbeleving. We verbeteren de informatievoorziening op de websites van in het bijzonder de OD NZKG en de provincie. Bepaalde informatie of adviezen over gezondheid kunnen in overleg met de GGD Kennemerland worden opgesteld. Op de website van de OD NZKG plaatsen we, in het verlengde van de werkzaamheden van de omgevingsmanager en het functioneren als centraal klachtenloket voor Tata Steel, informatie over onder andere ingediende klachten, resultaten van inspecties en (milieu)meldingen.

Hiermee zetten we de stap van reactief informeren naar aanleiding van vragen en Wob-verzoeken naar zo veel mogelijk proactief informatie beschikbaar stellen.

Omgevingsoverleg

Een belangrijke maatschappelijke discussie in de IJmond is de vraag welke balans wenselijk is tussen industrie en gezondheid. Om voor deze discussie een platform te creëren organiseren we twee keer per jaar een Omgevingsoverleg Industrie & Gezondheid. In dit brede overleg gaan overheden, het regionale bedrijfsleven en inwoners onder leiding van een onafhankelijk voorzitter met elkaar in gesprek over de dilemma's en vraagstukken die ontstaan als industriële activiteiten en andere functies zoals wonen en recreëren dicht bij elkaar bestaan. Tata Steel plaatsen we als onderwerp op de agenda van dit overleg.

OMGEVINGSOVERLEG: PLATFORM VOOR DIALOOG

In het Omgevingsoverleg gaan wij als overheden met de omgeving – bewoners en bedrijven – in dialoog over Industrie & Gezondheid in de IJmond. De voortgang van dit programma Tata Steel zal in ieder geval een terugkerend onderwerp zijn op het Omgevingsoverleg. Ook kan worden gedacht aan de verdere uitwerking en vraagstelling van onderzoeken. Bijvoorbeeld het in dit hoofdstuk genoemde onderdeel Omgeving in beeld (“opiniepanel”). Verder is het Omgevingsoverleg een platform om te bespreken of er ergens aanvullend behoefte aan is voor een goede dialoog tussen de omgeving en de overheden.

Tata Steel kan worden uitgenodigd voor het Omgevingsoverleg. Dat geeft de kans om wensen en acties die beter bij Tata Steel passen, denk bijvoorbeeld aan afspraken uit 2019 over het schoonmaken van speeltoestellen, ook meteen bij Tata Steel neer te leggen.

Het Omgevingsoverleg is bedoeld om de dialoog tussen overheden en de omgeving meer structuur te geven. In de praktijk kunnen we deelonderwerpen in kleiner verband verder uitwerken. En sommige (deel)onderwerpen passen wellicht beter bij het gesprek dat de omgevingsmanager van de OD NZKG met de omgeving voert. Of blijken beter te passen bij een eigen overleg tussen Tata Steel en de omgeving. Dit soort zaken werken we gaandeweg in overleg met elkaar uit.

Informeren raden en Staten

Provinciale Staten en de gemeenteraden informeren we over ontwikkelingen en de voortgang van de het Programma Tata Steel, ieder vanuit zijn rol, taak en bevoegdheid. Provinciale Staten en raden krijgen over Tata Steel de informatie die nodig is om hun kaderstellende en controlerende taak goed uit te blijven voeren.

ACTIES EN GEWENSTE RESULTATEN

Wat	Wie	Wanneer	Gewenst resultaat
Bestuurlijk overleg Industrie & Gezondheid IJmond (incl. ambtelijke samenwerking)	Overheden en uitvoerende diensten	Iedere 8 weken	Samenhangende actie en optreden als één overheid
Contact en samenwerking andere overheden	Provincie en gemeenten	Q4 2020	Afgestemd optreden met meer overheden dan provincie en IJmondgemeenten
Omgevingswet & Omgevingsplannen	Provincie, gemeenten, Omgevingsdiensten en GGD	2021	<ul style="list-style-type: none"> - Voorbereid op de nieuwe Omgevingswet: Duidelijkheid over ieders rol en taak. - Zicht op wat nodig is in de Omgevingsplannen voor ambities Tata Steel 2050
De omgeving meer centraal stellen	OD NZKG	2020-2022	<ul style="list-style-type: none"> - OD NZKG en omgeving in overleg (omgevingsmanager) - Ingericht klachtenloket - Loket in Wijk aan Zee
De Omgeving in beeld ("opiniepanel")	Provincie en gemeenten	2021 -2022 (Voor- en najaar)	Zicht op ervaring leefomgeving Tata Steel
Verbeteren websites en proactieve informatievoorziening	OD NZKG en provincie	Q1 en Q2 2021	Betere publiekscommunicatie
Tata Steel als onderwerp voor het Omgevings-overleg Industrie & Gezondheid IJmond	Provincie en gemeenten	Voor en najaar vanaf 2021	Podium voor de dialoog met de omgeving onder leiding van onafhankelijk voorzitter
Informatievoorziening naar gemeenteraden en Provinciale Staten	Provincie en gemeenten	Doorlopend	Raden en Staten kunnen hun controlerende en kaderstellende rol blijven uitvoeren

MONITORING EN VOORTGANG

Het Programma Tata Steel 2020 -2050 bestaat uit vier sporen met ambities en verschillende acties en gewenste resultaten. Het BO Industrie & Gezondheid IJmond (ondersteund door een ambtelijke werkgroep) monitort periodiek de voortgang. Provinciale Staten en de gemeenteraden informeren we jaarlijks over de voortgang, voor het eerst met de zomer van 2021. Informatie over de voortgang maken we daarnaast publiek via de websites van de provincie en de gemeenten. De voortgang van het Programma Tata Steel 2020 – 2050 stellen we ook periodiek aan de orde in het Omgevingsoverleg Industrie & Gezondheid IJmond. In de monitoring van de voortgang laten we zien hoe ver we zijn met de geformuleerde acties uit hoofdstuk 4, 5, 6 en 7. De acties die wij in dit programma beschrijven zijn grotendeels gepland voor de komende 2 jaar. Na deze 2 jaar maken we daarom opnieuw de balans op om te bepalen welke acties dan wenselijk zijn.

Met het Programma Tata Steel spreken we over en weer af wie wat gaat doen om zo alle acties van de vier sporen op elkaar af te stemmen en de samenwerking vorm te geven. De verantwoording van verschillende onderdelen heeft veelal een eigen reeds bestaand traject. De Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (OD NZKG) rapporteert bijvoorbeeld regelmatig over de voortgang van de werkzaamheden aan de provincie. Het Uitvoeringsprogramma VTH Tata Steel 2020 – 2022 wordt daar onderdeel van. De rapportage over het Programma Tata Steel zal daarom deels een herhaling/verwijzing zijn van dergelijke andere documenten.

Het is belangrijk om samen te werken, maar wel met respect voor elkaars rol: De OD NZKG rapporteert aan de provincie omdat de uitvoering van de VTH taken de verantwoordelijkheid en bevoegdheid is van de provincie, niet van de gemeenten. De monitoring van de voortgang van het Programma Tata Steel is vervolgens van belang om te zien hoe het Uitvoeringsprogramma VTH Tata Steel 2020 – 2022 in het gehele Programma Tata Steel past.

Het Programma is adaptief: er zullen nieuwe ontwikkelingen en daarbij behorende acties ontstaan. Het Programma staat, naar verloop van tijd zal de uitvoering er anders uit gaan zien. De monitoring van de voortgang is mede bedoeld om dat soort wijzigingen inzichtelijk te maken.

Tot slot: Alle acties moeten bijdragen aan het in hoofdstuk 2 geformuleerde doel van het programma met de daarbij behorende uitwerking van “gezondheid en veiligheid”. Uiteindelijk moet het zo zijn dat de uitvoering van het programma ook zichtbaar wordt in een deel van de in hoofdstuk 4 genoemde onderzoeken, monitoring en inventarisaties. Dat betreft de onderzoeken met een meer continu karakter. Hier kunnen wel meerdere jaren over heen gaan en het verloop zal grillig zijn. Specifiek het aspect externe veiligheid is alleen in de vergunning terug te vinden omdat het effect hier van buiten Tata Steel niet te meten is. Als we de in hoofdstuk 2 genoemde onderdelen samenvoegen met de onderzoeken van hoofdstuk 4 en de acties van hoofdstuk 4, 5, 6 en 7 ziet dat er samengevat uit zoals op de volgende bladzijden is weergegeven.

ALGEMEEN, NIET SPECIFIEK AAN EEN ONDERDEEL TE KOPPELEN

gezamenlijk reageren op resultaten onderzoeken om beste traject te beoordelen (gezondheid in beeld)

Nieuw of aanvullend onderzoek (gezondheid in beeld)

Actualisatie BBT's (versterken uitvoering VTH)

structureel overleg met Tata Steel (Versterken uitvoering VTH)

Waar op termijn terug te zien	Fijn stof ^o	Stikstofoxiden	Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS)	Geur (H ₂ S/SO ₂)	Grof stof	Geluid	Externe veiligheid
(Herhaling) inventarisatie ZZS			✓				
Luchtmeetnet*	✓	✓	✓	✓			
Geurgegevens eNose netwerk				✓	**		
Geluidmeetstations						✓	
Vergunning							✓

* Voor ultrafijn stof bestaan geen normen en het is niet bekend of de acties voor fijn stof ook effect hebben op Ultrafijn stof. Ultrafijn stof is niet meetbaar met het luchtmeetnet, er is wel een keer een verkennende meting gedaan. Zie ook Verkennende meting Ultrafijn stof RIVM op blz. 13.

** In onderzoek of dit kan worden toegevoegd.

Colofon

Uitgave

Provincie Noord-Holland
Postbus 123 | 2000 MD Haarlem
Tel.: 023 514 31 43 | Fax: 023 514 40 40
www.noord-holland.nl
post@noord-holland.nl

In samenwerking met

Gemeente Beverwijk
Gemeente Heemskerk
Gemeente Velsen

Eindredactie

Provincie Noord-Holland

Grafische verzorging

Xerox Mediaservices

Haarlem, november 2020